

ตำนานพระแก้วมรกต

พิมพ์แจกในงานปลงศพ

ขุนประเสริฐ พาณิชย์ (ทองปาน สายเชื้อ)

อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

พุทธศักราช ๒๕๒๘

TUDC

01/03/2564

คำนำ

ในการปลงศพ ขุนประเสริฐพานิช (ทอง
ปาน สายเชื้อ) ผู้เป็นบิดา นายกิมเฮง สายเชื้อ
ได้มาแจ้งความประสงค์ขอร้องคิดปากกรวด มีความ
ประสงค์จะพิมพ์หนังสือ เรื่องตำนานพระแก้วมรกต
แจก บัณฑิตระดับประถมศึกษาคิดปากกรวด จึงจัดให้พิมพ์ได้
ตามความประสงค์

ตำนานพระแก้วมรกตที่รักษาไว้ในหอพระสมุด
แห่งชาติ มีอยู่หลายฉบับแต่หลายตำรา ทักเคย
พิมพ์แต่ฉบับที่พิมพ์ไม่ได้พิมพ์ ยังเป็นฉบับตัวเขียน
อยู่ก็มี ที่รวมอยู่ในเรื่องอื่นก็มี จึงได้ให้นายเถา
ศิริชลาสัย เปรียญ พนักงานในกรมคิดปากกรวด
คหบดีต่อท้าวผดุงพระแก้วมรกต แดงทาบหนักชน
ซึ่งได้พิมพ์ไว้ต่อไปนี้ ตำนานพระแก้วมรกตที่พิมพ์
ในเล่มนี้เป็นฉบับหมอดยง (๗)

ขออนุโมทนา กุศลบุญ ราชภัฏเกษียณานุปทาน

ข

ซึ่งเกิดจากการพิมพ์ตำราพระแก้วมรกตแจกจ่ายเป็น
ธรรมทานนี้ จึงตั้งฤกษ์แก่ผู้มีพระคุณตามสมควรแก่
ฐานนิยมเทอญ.

กองศิลปวิทยาการ

กรมศิลปากร ๑๖ ธันวาคม ๒๔๗๘

ขุนประเสริฐพานิชย์ (ทองปาน สายเชื้อ)
ถ่ายเมื่ออายุ ๔๗ ปี พ.ศ. ๒๔๖๕

บันทึกเรื่องพระแก้วมรกต

(๑) รตนพิมพ์วงศ์วณณา พระพรหมราช
บัญชา แต่งเป็นภาษามคธ เมื่อบรรดา ไม่บอก
ศักราชเท่าไร เริ่มความกล่าวถึงประวัติของพระ
ภาคเด่นในบุรพชาติ เป็นลำดับมาจนถึงสมัยที่พระ
แก้วมรกตประดิษฐานอยู่ นครด้าปาง พิมพ์รวมอยู่
ในหมายเลข (๓) เมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๕ ให้ข้อความ
ว่าเนื้อของไทยว่า รตนพิมพ์วงศ์

มีคำกล่าวในข้อ (ฉบับหมายเลข (๓๐)
เป็นต้น) ว่าพระแก้วมรกตอยู่ในนครด้าปาง ๓๒ ปี
แล้วจึงเชิญไปยังเมืองเชียงใหม่ เมื่อจุลศักราช ๘๓๐
(พ.ศ. ๒๐๓๓) ถ้าเช่นนั้นก็มบรรดาในระหว่าง ๓๒ ปี
นั้น ๓ ครั้ง คือ จุลศักราช ๘๐๓, ๘๓๕, ๘๖๗ คงจะ
เป็นบิตบิตหนึ่ง

01/03/2564 TUDC
(๒) พระยาธรรมปโรหิต (แก้ว) แปล
ถวายในรัชกาลที่ ๓ จากฉบับหมายเลข (๑)

เมื่อวันที่ ๕ ๖ คำ จุฬจักราช ๑๓๕๐ บั่มะเมียดัมฤทธิ
 ศก (พ.ศ. ๒๓๓๓) มีระเบียบสมุดไทยเขียนแผ่นดิน
 ลอขาวในหอสมุดแห่งชาติเพียงเล่มเดียว ต้นความ
 เมื่อพระแก้วมรกตไปอยู่ในลังกา ยังไม่ได้พิมพ์

(๓) พระยาปริยัติธรรมธาดา (แพ ตาด
 ดักษมน) เปรียญ แด่เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๘ ใน
 รัชกาลที่ ๕ จากระเบียบหมายเลข (๑) พิมพ์อยู่ใน
 รัตนพิมพ์วงศ์ หมายเลข (๑) นั้นแล้ว

(๔) รัตนปฏิมา ยาคมนกถา เป็นตอน
 หนึ่งอยู่ในเรื่อง ชินกาตมาดิคันตะ ซึ่งให้ชื่อใน
 ระเบียบพิมพ์ว่า ชินกาตมาดิคันตะ พระรัตนปัญญา วัด
 รัตนมหาวิหาร แต่งเป็นภาษามคธ เมื่อจุฬจักราช
 ๑๓๗๘ (พ.ศ. ๒๐๕๘) เริ่มความตั้งแต่พระธรรม
 รัตนกิตติ อาจารย์พระนาคเสนนิหพานแล้ว พระนาค
 เเสน ปรากรก จรดร้าง พระพุทธรูปไว้ สิบพร คำสั่งมา
 ทูลมาจนเมื่อพระแก้วมรกตจากนครด้าปางไปอยู่
 เมืองเชียงใหม่ในรัชสมัยพระเจ้าพิดกกราช (ติโลก)

01/03/2564

TUJDC

ราช หรือ พระเจ้าเอกมหาราช) หลวงราชาภิรมย์
ราชบัณฑิต ในรัชกาลที่ ๑ แปร ชุบตันฉบับเมื่อ
จุลศักราช ๑๓๕๖ (พ.ศ. ๒๓๓๗) พิมพ์มอยู่
ในรัชกาลมาดนี้ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๑

เรื่องแต่งอย่างตั้งเขปความ ส่วนเรื่องรัตน
พิมพ์วงศ์ แต่งขยายความเป็นพระรัตนไตรหา และ
ที่ผิดเพี้ยนกันในทบางแห่ง จึงไม่น่าเข้าใจว่า เรื่อง
นสรูปความมาจากเรื่องรัตนพิมพ์วงศ์

(๕) นิทานเรื่องพระแก้วมรกต ฉบับเดิม
เป็นอักษรภษาไทยเมืองหลวงพระบาง พระเจ้านันท
เสน ผู้ครองนครหลวงพระบาง ลงมาฟ้าตลอดอง
ได้นำมาทอดเกล้าฯ ถวาย เมื่อวันที่ ๓๑ ๖ ค่ำ จุล
ศักราช ๑๓๕๐ บวออกส้มฤทธิศก (พ.ศ. ๒๓๓๑)
เป็นบท ๗ ในรัชกาลที่ ๑ จึงโปรดเกล้าฯ ให้พระ
ยาเมืองขวา และพระยาเมืองแพน แปรใหม่ขึ้น เริ่ม
ความตั้งแต่พระธรรมรักษา อาจารย์พระนาคเสน
นิพนธ์แล้ว พระนาคเสนปรารภจะสร้างพระพุทธร

01/03/2564 TIDC

รูปไว้ด้วยพระคำสั่งนาต่อ ๆ มา จนถึงรัชสมัยพระ
เจ้าไชยเชษฐาธิราช เชิญพระแก้วมรกตไป
ไว้ณเมืองเวียงจันทน์ สมุดไทยเดินดินต่อชาว
เดิมเดี่ยวยังไม่ได้พิมพ์

(๖) คำานพระแก้วมรกต รวมอยู่ในพระ
ราชพงศาวดารเหนือ เป็นเรื่องเดียวกับหมายเลข

(๕) แต่เกดกำหนดให้รัตนมณีระดังด้วยบ้างเด็ก
น้อย พิมพ์เมื่อพ.ศ. ๒๔๓๒ ในรัชกาลที่ ๕ เป็นครั้ง
แรก และพิมพ์รวมอยู่ในประชุมพงศาวดาร ภาคที่ ๑
เมื่อพ.ศ. ๒๔๕๗ เป็นครั้งที่ ๒

(๗) เรื่องพระแก้วมรกต เป็นเรื่องเดียวกับ
หมายเลข (๕) เกดกำหนดใหม่ขยายความ
เป็นพรรณนาอาหาร ในรัชกาลที่ ๕ และแต่งคือ
ความ ดังแต่เชิญพระแก้วมรกตจากนครเวียงจันทน์
มายังกรุงธนบุรี แล้วย้ายมากรุงรัตนโกสินทร์
พิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๗ คือในเล่มนี้

(๘) เรื่องพระแก้วมรกต (ฉบับนครเวียง

จันท์) พระยาราชสุภาวดี (คือเจ้าพระยาบดินทร
 เตชา ถึง ต้นสกุลสิงหนัด) รับพระบรมราชโอง
 การ โปรดเกล้าฯ สั่งให้เจ้าอุปราชนครเวียงจันทน์
 มาทอดเกล้าฯ ถวาย มื้อวัน ๓ ค่ำ บม: ตั้งตั้งปลัดศก
 จุดศักราช ๑๐๒๗ (พ.ศ. ๒๓๗๗) ความเดียวกับ
 หมายเลข (๕) แต่จำนวนต่างกันบ้าง เขียนใน
 สมุดไทยเส้นดินสอดขาว มีสีแดง ๑ ชุดความเพียง
 ออกพระนาม สมเด็จพระเจ้าอาทิตย์ กรุงศรีอยุธยา
 ยังไม่ได้พิมพ์

(๘) คำานพระมหามณเฑียรปฏิมากร พระ
 บาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราช
 นิพนธ์ สำหรับอาถกษณอ่านในวันส่งคมขัตเยนพระ
 ราชพิธีหน้า เด่าตามเค้าเรื่องในรัตนพิมพ์วงศ์
 โดยสังเขป แล้วแต่งพระราชวิจารณ์เกี่ยวกับ
 มื้อวัน ๓๖๔๔ จนถึงรัชชกาลที่ ๓ โปรดให้เชิญพระแก้ว
 มรกต มาประดิษฐาน ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม

พิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๕ รวมอยู่ในเล่มเดียวกับ
หมายเลข (๓)

(๓๐) ตำนานพระแก้วมรกต พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์
เป็นภาษาไทยฉบับหนึ่ง ภาษามคธฉบับหนึ่ง
ภาษาอังกฤษฉบับหนึ่ง เมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๖ พิมพ์
อนราชนิพนธ์ เป็รียนเอก สำนักวัดราชประดิษฐ
แปลฉบับภาษามคธ เริ่มความแต่เมื่อพระแก้ว
มรกตอยู่ในพระสถูปเก่าณเมืองเชียงทราย พ.ศ. ๑๘๖๘
ต่อมาจนถึง พ.ศ. ๒๓๘๖ รัชกาลที่ ๔ กรุงรัตน
โกสินทร์ พิมพ์ชำระฉบับภาษาไทยและภาษา
มคธแปลเป็นไทยเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๕

(๓๑) ประวัติพระแก้วมรกต สมเด็จพระ
สังฆราช (บุद्धเทโว ส่า) ทรงนิพนธ์เป็นคำ
วิจารณ์เรื่องรัตนพิมพ์วงศ์และฉบับเมืองหนองพระ
บางประกอบคดนมเข้าหาพระบรมราชาธิบายของพระ
บาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว หมายเลข (๘)

นั้น คำนวณแบบเป็นกระดาษฝรั่งเส้นดินสอดำ ไม่
บริบูรณ์ ยังไม่ได้พิมพ์

(๑๒) คำนานพระแก้วมรกต อยู่ในพระ
ราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๓ เจ้า
พระยาทิพากรวงศ์มหาโกษาธิบดี เรียบเรียง สัม
เด็จพระยาตำราจกราชานุภาพ ทรงชำระ เก็บ
ความโดยสังเขป จากรัตนพิมพ์วงศ์บาง ฉบับ
เมืองหลวงพระบางบ้าง ในพระราชพงศาวดารกรุง
ธนบุรีบ้าง เริ่มเรื่องตั้งแต่เวทศาสตร์ร่างพระแก้ว
มรกตถวายพระนาคเสน จนถึงสมัยที่เชิญพระแก้ว
มรกตมาประดิษฐาน ณ กรุงธนบุรีศรีมหาสมุทรพิมพ์
รวมอยู่ในพระราชพงศาวดารรัชกาลที่ ๓ ครั้งแรก
เมื่อพ.ศ. ๒๔๔๔ และครั้งที่ ๒ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๗

(๑๓) คำนานพระพุทธรูปมหาณี รัตนปฏิมา
กร (แก้วมรกต) สัมเด็จพระยาตำราจกราช
อนุภาพ ทรงเรียบเรียง ความเดียวกับคำนานพระแก้ว
มรกต หมายเลข (๑๒) มีแก้ไขบ้างเล็กน้อย และ

ณ

เพิ่มเติมความต่อมาจนถึงรัชการที่ ๓ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชดำริสร้างเครื่องทรงประจำฤดูหนาวถวายพระแก้วมรกต พิมพ์รวมอยู่ในตำนานพระพุทธรูปสำคัญ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๘ และ พ.ศ. ๒๔๖๘

นอกจากนี้ยังมีพระอริยวงศ์ เรียบเรียงเป็นตำนานไทยเหนือ พิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ ฉบับหนึ่ง และอีกฉบับหนึ่ง นายเออ บุษปะเกษ ตั้งเรขาคณิตจากฉบับเมืองหลวงพระบาง และฉบับหมายเลข (๓๓) ให้ชื่อว่า ตำนานย่อพระพุทธรูปมหามณีรัตนปฏิมากร พิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๘

(ลงนาม) นายเถา ศรีชลาสัย

๑๔ ธันวาคม ๒๔๗๘

คำนำ

ในการปลงศพ ขุนประเสริฐ พานิชย์ (ทอง
ปาน สายเชื้อ) เจ้าภาพมีความประสงค์ จะพิมพ์
หนังสือแจกแก่ผู้หนึ่ง เพื่อเป็นที่ระลึกแก่ผู้วายชนม์
จึงได้ปรึกษา คณะญาติผู้ใหญ่เห็นว่า ท่านผู้วาย-
ชนม์เป็นผู้ซึ่งมีหัวใจโอบอ้อมอารี แก่เครือญาติแ่
ผู้ซึ่งคุ้นเคย ทั้งประกอบด้วยเป็นผู้ชอบอ่าน ชอบ
ฟังของซึ่งเป็นคดีโบราณ หรือ หนังสือที่เกี่ยวข้อง กับ
ธรรมะ ธรรมโม จึงได้เลือกเอาการสร้าง พระนคร
ตำนานพระแก้วมรกต ซึ่งกรมศิลปากร ได้มีอยู่ใน
หอพระสมุด ประจำพระนครแล้ว มาพิมพ์เพื่อเป็น
เครื่องระลึกแก่ท่านผู้ซึ่งมาในงานฌาปนกิจ

ข้าพเจ้าขออุทิศส่วนกุศลอันจะพึงมีพึงได้ ให้
ดำไว้จิตบดขยี้ผล คือ ความสขเกษมดำราญ แต่ท่าน
ขุนประเสริฐ พานิชย์ ผู้วายชนม์ ในคติสัมภารา
ยะภาพ ผู้ใด อุบัติแล้วนั้น เทอญ

ประวัติสังเขป

ขุนประเสริฐ พาณิชย์ เกิดปีเถาะ พ.ศ. ๒๔๒๒
เป็นบุตรหลวงอุดม พาณิชย์ (คือพาง สายเชือก)
มารดาชื่อนัน เกิดที่จังหวัดมหาสารคาม หลวง
อุดม พาณิชย์ มีบุตรชายหญิงรวม ๖ คน เป็นชาย
๕ คน หญิง ๑ คน เมื่ออายุขุนประเสริฐ พาณิชย์
ได้ ๑๓ ปี ได้เข้าเฝ้าเรียนหนังสือไทย ยังณะโรง
เรียนวัดกลาง ในจังหวัดมหาสารคาม พอเรียนหนังสือ
ไทยอ่านออกเขียนได้ อายุ ๑๖ ปี บิดาได้ส่งไป
ศึกษาวิชาค้าขาย ณประเทศจีน ครั้นอายุ ๑๘ ปี
ได้กลับมาประเทศไทย บิดาได้ส่งให้ไปฝึกหัด
การค้าขายกับจีน ชุกวงฝู้อา ยังณะอำเภอสุวรรณ
ภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ครั้นบวชวัด ๕๕๓ ได้ภรรยาเดิม
ชื่อนัน อยู่ด้วยกันมีบุตรชายหญิงรวม ๘ คน ชาย
๕ คน คงเหลือชาย ๓ คน ในระหว่างที่ได้
ภรรยา ขุนประเสริฐ พาณิชย์ ได้ออกทำมาหา
เลี้ยงชีพด้วยตนเอง ในทางค้าขาย อยู่มานางนัน

ฎ

ภรรยาเดิมถึงแก่กรรม ครั้น พ.ศ. ๒๕๕๖
 ชุบประเสริฐ พาณิชย์ ได้แต่งงานกับนางมะดี เป็น
 ชาวอำเภอยะโสธร จังหวัดอุบล ได้เกิดบุตรกับนาง
 มะดีรวมชายหญิงอีก ๖ คน ชาย ๓ คน หญิง ๓ คน
 ชายชาย ๓ คน ครั้น พ.ศ. ๒๕๗๗ ชุบประเสริฐ พา
 นิชย์ ได้มีอาการกระเสาะกระแสะ บางครั้งก็ไป
 ไหนมาไหนได้ บางคราวก็ต้องนอนอยู่กบที่ บ่อย
 มาอย่างหนักจนถึงเดือน กันยายน พ.ศ. ๒๕๗๘ ความ
 บ่อยได้กำเริบ จนถึงแก่รับประทานอาหารไม่ได้ รูป
 กายชุ่มผอมลงผิดปกติ แต่ก็ยังพูดจาตั้งเตี้ยการทำงาน
 ได้ ครั้นวันที่ ๖ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๗๘ เวลา ๗.๕๐ น.
 เข้าอาการกำเริบ ชุบประเสริฐ พาณิชย์ ได้ถึงแก่
 กรรมด้วยโรคผอมแห้ง ณ หมู่บ้านที่ ๒ ตำบลสระคู
 อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด นางมะดีพร้อม
 ด้วยญาติได้จัดการเผาศพไว้ เมื่อครบกำหนดรวม
 ๓๐ วัน ได้จัดการฌาปนกิจตามประเพณี รวมอายุ
 ชุบประเสริฐ พาณิชย์ ถึงวันมรณได้ ๕๗ ปี

01/03/2564

TUDC

มารยาทแก่อัยยาศัย

ขุนประเสริฐ พานิชย์ มีญาติพี่น้อง ซึ่งได้
เกิดร่วมบิดามารดาเดียวกัน ๗ คน คนที่ ๑ ชื่อทองดี
ประกอบกรเลี้ยงชีพในการทำนาทำสวน คนที่ ๒
ชื่อทองหญิง แก่กรรม คนที่ ๓ ขุนประเสริฐ พานิชย์
คนที่ ๔ คุณหญิงสมุทศกัตารักษ์ (ทองอยู่) คนที่ ๕
บุญรอด กิ่งแก่กรรม คนที่ ๖ ทองฮวด ทำมาหา
เลี้ยงชีพในทางค้าขาย ขุนประเสริฐ ๗ เป็นผู้มีใจ
โอบอ้อมอารี ต่อบรรดาญาติแถมมิตร ในพี่น้องที่
เกิดร่วมกัน ขุนประเสริฐ ๗ เป็นผู้เอาใจใส่ทำนุ
บำรุงช่วยเหลือเป็นอย่างดี ส่วนเพื่อนฝูงญาติ
ที่อยู่ห่างไกลก็ได้เป็นผู้อุปการะในการอาชีพ สุด
แต่จะมีผู้มาขอรองช่วยเหลือ ขุนประเสริฐ ๗ ก็ยอม
ช่วยไม่เห็นแก่ความยากลำบากส่วนตัว การนั้นๆ
ย่อมบรรลุสัมความปรารถนา ของผู้มาออกปากขอ
เกอบทกราย ส่วนการพระศาสนา ขุนประเสริฐ ๗
เป็นผู้มีใจบุญ สุดแต่จะได้ทราบว่าใครทำบุญที่ไหน

เมื่อขุนประเสริฐฯ ทราบแล้วเป็นต้องออกทูลทูลพัย
หรือหาสิ่งของไปช่วยเหลื่อทุกราย ในชีวิตของ
ขุนประเสริฐฯ ได้เคยออกทูลทูลพัยส่วนตัวสร้าง
พระไตรมัญจ สรางกุฎทิวาสราง โคกบ้านกู่พระ โภณา
ถวายเจตคุบเจจยทง ๕ มัจจว แดอรรถกะบริหารทง ๘
แต่พระภิกษุสงฆทอาเภอสุวรรณภูมิ ส่วนการ
อาชีพขุนประเสริฐฯ เคยเป็นผู้คุมกตณสูรารัฐบาล
แต่จำหน่ายฉนรฐิบาตหลายปี การค้ขายได้ทำการ
คิดค้อกบราณใหญ่ ไ้รับสินค้าจากจังหวัดนครราชสีมา
ตีมา แล่นำมาส่งพ่อค้าต่าง ๆ ในอำเภอสุวรรณ
ภูมิแดบ้านนอก แล่นรับสินค้ามาจากชาวบ้าน
รวบรวมนำไปขายยังจังหวัดนครราชสีมา ฉนน
ขอเลี้ยงของท่านขุนประเสริฐฯ พาณชย จึงมีผู้รู้จัก
ชอบพอมาก

ข้าพเจ้าขออนุโมทนาาศงบุญรศีร์ แก่ท่าน
ผู้ซึ่งได้พบปะหนงสื่อน เชื่อว่าท่านทงหลายผู้ทได้
อ่านคงจะพอใจ แดโมทนาบุญให้ลบบผู้ววยชนมมด้วย

๕
เรื่องพระแก้วมรกต

๕๐
ซึ่งคำราษฎรเรียกว่าพระแก้วเขียวบ้าง แก้ว —
มรกตบ้าง แต่ในราชการเรียกว่าพระพุทธรูป
พระรัตนมณีนาม

๕๑
วันแรม ๓ ค่ำ เดือน ๖ จุลศักราช ๑๑๕๐ ม

๕๒
ต้นฤดูชุก เป็นปีที่ ๗ ในรัชชกาลแผ่นดินปฐมวงศ์

๕๓
กรุงเทพฯ ครองนพระเจ้านครหลวงพระบาง

๕๔
มวเจ้าพระกรุณา พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า

๕๕
จุฬาโลก ณกรุงเทพมหานครอมรรัตนโกสินทร์

๕๖
มหินทรายุทธยาบรมราชธานี ประเทศบางกอกสยาม

๕๗
พระเจ้านครหลวงพระบางนำเอาหนังสือตำนานเรื่อง

๕๘
พระพุทธรูปปฏิมากรแก้วมรกตมาทอดเกล้าฯ ถวายฉบับ

๕๙
หนึ่งเป็นอักษรดาวจางลงในใบลานคัมภีร์ พระบาท

๖๐
๑. วันที่ ๒๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๓๓๓ ๒. คือเจ้านันทเสน

สัมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว จึงมีพระบรมราชโอง
 การดำรัสเหนือเกล้าฯ ตั้งแก่พระยาเซียงขวา ๑
 พระยาเซียงแพน ๑ ตั้งนายเป็นแม่แปดออกจากอักษ
 ษรดาวเป็นสัยามภาษาได้ความว่าดังนี้

(นามิ รตนคย) บัดนี้ขอรับพระราชทาน
 กถาคำนานนิทานเรื่องพระแก้วมรกตอันประเสริฐ
 ในกาลเมื่อสมเด็จพระพุทธเจ้าเสด็จเข้าสู่พระนิพพาน
 ไปได้ ๕๐๐ พรรษา ในกาลครั้งนั้นพระอรหันต์
 พระองค์หนึ่ง ทรงพระนามปรากฏว่าพระนาคเสน
 เป็นศิษย์แห่งพระธรรมรักขิตเถร สถิตอยู่โอศิกา
 รามในแคว้นแคว้นเมืองปาฏลีบุตรมหานคร พระนาค
 เเสนองค์ นมบญญาสามารถฉลาดรอบรู้ พระไตรปิฎก
 ธรรม อาจสามารถแก้ไขซึ่งอรรถบญหาปริศนา
 ทงปวง เป็นอาจารย์แห่งพระยามิตินทบรมกษัตริย์
 ครนพระธรรมรักขิตเถรเจ้าเข้าสู่พระนิพพานด้วยกาย
 หดงพระนาคเสนอรหันต์เจ้า พิจารณาด้วยบญญา
 อันสุชุมคัมภีรภาพ ว่าควรเราจะสร้างพระพุทธรูป

ใจเป็นทศเคารพบุชาแก่เทพามนุษย์ แต่เห็นว่ามนุษย์
 บุคคลทุกอัน มีต้นตอประกอบไปด้วยโลกและ
 หลงเป็นอันมาก ครั้นจะทำด้วยทองคำและเงินทอง
 กักถว้พวกพาดจะเอาไปทำลายจำหน่ายเสีย จะ
 มีถาวรอยู่ถึง ๕๐๐๐ ปีไม่ ถ้าจะทำด้วยแก้วก็เห็น
 จะวิวัฒนาการสืบอายุพระศาสนาไปนานได้ แต่ทรง
 พระอนุตตรคุณคำนึงว่าสิ่งใด จะได้แก่ทุกแห่งโดยมา
 ด้ร่างเป็นพระพุทธรูปไว้

ในกาลครั้งนั้นสมเด็จพระอมรินทรราชา ทรง
 พิจารณาและทรงทราบในวาระน้ำจิตต์ของพระนาค
 เสดน ด้วยทิพยจักษุทิพย ได้คิดว่าพระนาคเสดนมมีความ
 ปรารถนาจะสร้างพระพุทธรูป ด้วยแก้วอันประเสริฐ
 ไว้สืบพระศาสนา เป็นที่สักการบูชาทั่วอันนาคโลก
 สดมเด็จพระอมรินทรราชา กับ พระวิเศษนุกรมเทอดบุตร
 เสด็จลงมาสู่ อโศการามอันเป็นที่อาศัยแห่งพระนาค
 เสดนเดรเจ้า สดมเด็จพระอมรินทรราชากระทำเคารพ
 ถวายนมัสการพระอรหันตเจ้าแล้ว จึงมีเทวราชโอง

01/03/2564

TUDC

การว่า ภูคเต ข้าแต่พระผู้ เป็นเจ้าอันเจริญ ปราบณา
 จะสร้างพระพุทธรูปด้วยแก้วๆ ฝ่ายพระภาคเด่น
 เกรเจ้า รับว่าชอกว้ายพระพร อาคมภาพปราบณา
 ส้มเค็จ่อมรินทราธิราชจึงมีเทวโองการว่า ภูคเต
 ข้าแต่พระ^๕เป็นเจ้า ข้าพเจ้ารับเป็นพระพุทธรูป^๕ชูจาก
 ให้สำเร็จความปราบณา แล้วจึงมีเทวบัญชาสั่ง
 พระวิศณุกรรมเทวบุตร ให้ไปเอาแก้วอันประ
 เติรัฐ ซึ่งชื่อวรัตนไธภณที่อยู่ ในเขาเวพูบรรพต
 มากว้ายพระผู้ เป็นเจ้า พระวิศณุกรรมเทวบุตร
 จึงมีเทววาจาตอบว่า รัตนไธภณก้อนแก้วประ
 เติรัฐอันนั้น โดยอำนาจข้าพเจ้าจะนำามาได้ด้วย
 พวกลอสูรกุมภณท์ พาดยักษรักษาแก้วอันนั้นอยู่
 จะมิยอมให้ ขออัญเชิญเสด็จไปด้วยข้าพเจ้า
 จึงจะได้แก้วมาตามความประสงค์ ส้มเค็จ่อมรินทรา
 ธิราชเจ้าได้ทรงฟังคงนนั้นแล้ว ก็เสด็จสู่เรา

01/03/2564

๑ ในรัตนพิมพวงค์ว่า "มณีโชติ"

๒ ในที่อื่นๆ ว่า "เทวบุตรบรรพต"

เวศุบรรพตพร้อมด้วยพระวิศณุกรรมเทวบุตร จึง
 มีเทวบัญชาว่าดูก่อนพวกอสูรกุมภณท ยอช ทรกษา
 แก้ว เราขอแก้วรัตนโสภณจะนำไปถวายแก่พระ
 นาคเสนเถรเจ้ากระทำพระพุทธรูป ฝ่ายพวกกุม
 ภณทจึงกราบทูลว่า ข้าแต่บาทบงกชชยคตมิได้
 ชาติพระเทวโองการห้ามมิได้ แต่แก้วรัตนโสภณอัน
 ประเสริฐก่อนพระบรมสัจจอมไกรดาศ มีพระ
 ประสาทสั่งให้ข้าพเจ้ารักษาไว้ ได้พระราชทานชื่อ
 แก้วก่อนหน้ารัตนโสภณมณีโชติ มีแก้วรัตนนายก
 คิดกเฉลิม ๓,๐๐๐ เป็นบริวารแวดล้อมแก้วรัตนโสภณ
 มณีโชติ ๆ นเป็นแก้วสำหรับบารมีบรมจักรพรรดิ
 ถ้าจะถวายไปแดะนานไปเบื้องหน้าพระบรมจักรพรรดิ
 เสด็จมาอุบคัยงมนุษย์ โลก จะได้แก้วประเสริฐ
 อันใดถวาย ถึงมาครว่าจะถวายไปก็มีได้ประดษ
 ฐานอยู่ได้ ขอพระกรุณาเจ้าจงเอาแก้วมรกต
 ดวงหนึ่งมีพรรณดีเยี่ยม มีรัศมีงามประเสริฐเทียม
 แก้วไตรภพรัตนนายกได้ แก้วมรกตดวงหนึ่ง
 เขียวสกลิตอยู่ โทถ์บริเวณแก้วรัตนโสภณ มณีโชติ

และแก้วมรกตดวงหม่นบริวาร ๓,๐๐๐ ดวง ขอเชิญ
พระองค์นำไปเทอญ ควรแก่การแล้ว

ขณะนั้นสมเด็จพระนรินทรราชาเจ้าได้ทรงสดับ
กุ่มภณท ยกษกรามทอดคังหนเดวักทรงพระ โสมนัด
ยีนดี จึงตรัสชวนพระวิเศษกรรมเข้าไปสู่ ปริณทต
แก้วมรกต พระวิเศษกรรมก็นำแก้วมรกตมาสู่
อโศการาม นำแก้วมรกตไปถวายแก่พระนาคเสน
เถรเจ้า ๆ มีเถรว่าจว่า อาตมภาพพิเคราะห์ ไม่
เห็นผู้ใดจะกระทำได้ด้วยแก้วมรกตซึ่งนัก เห็น
แต่ท่านผู้เดียวจะทำได้ตามความปรารถนา พระ
วิเศษกรรมเทวบุตรก็กระทำแก้วมรกตเป็นพระพุทธรูป
ปรากฏดังพระพุทธรูปลักษณะงาม ตามความประ
สงค์ของพระนาคเสนเถรเจ้า ๆ จึงบอกแก่อุบาสกอุบา
สิกาทายกสร้าง พระมหาวิหารในทโกธอโศการาม
ในประเทศปาฐดัตต ด้าวอันเชิญพระแก้วมรกต
เข้ามาประดิษฐานไว้ เห็นอเทวนรตน บัดดังก ในท่าม
กลางพระมหาวิหาร เป็นการปฐมฐานาพระพุทธร
รัตนพรรณมณีนมรกต

แต่^๕นั้นมาก็คติศัพท์^๖ ^๗แข่งแข่งแพ้หลายไปโดย
 ทิศานุกิ^๘ ชนวนินิ^๙และพราหมณคหบดี^{๑๐}เคียรฐู^{๑๑}มา
 ถวายนมัสการบูชา^{๑๒}เป็นขอ^{๑๓}เนก^{๑๔}นม^{๑๕}มิได้ พระอรหันต
 ชีนาส^{๑๖}พ^{๑๗} ซึ่งอยู่^{๑๘}ในสม^{๑๙}พุทธ^{๒๐}อุป^{๒๑}ทัง^{๒๒}แปด^{๒๓}ทิศ^{๒๔}มาก^{๒๕}กระทำ
 ถัก^{๒๖}การ^{๒๗}บูชา^{๒๘}เป็น^{๒๙}พระ^{๓๐}พุทธ^{๓๑}เศว^{๓๒}ต^{๓๓}พร^{๓๔} และ^{๓๕}พระ^{๓๖}มหา^{๓๗}ราชา
 จิ^{๓๘}ราช^{๓๙}เจ้า^{๔๐}ต่าง^{๔๑}ประ^{๔๒}เทศ^{๔๓}ก็^{๔๔}อด^{๔๕}ม^{๔๖}มา^{๔๗}ท^{๔๘}ฐู^{๔๙} ก็^{๕๐}มา^{๕๑}ประ^{๕๒}ชุม
 พร^{๕๓}้อม^{๕๔}กัน^{๕๕}ทำ^{๕๖}เศว^{๕๗}ต^{๕๘}พร^{๕๙}ถ^{๖๐}ว^{๖๑}าย^{๖๒}ถัก^{๖๓}การ^{๖๔}บูชา^{๖๕}พระ^{๖๖}แก้ว^{๖๗}ม^{๖๘}รก^{๖๙}ต^{๗๐}ๆ
 ก็^{๗๑}เป^{๗๒}ด^{๗๓}ง^{๗๔}พระ^{๗๕}ร^{๗๖}ศ^{๗๗}มี^{๗๘}ออก^{๗๙}ม^{๘๐}ี^{๘๑}ประ^{๘๒}การ^{๘๓}ต่าง^{๘๔}ๆ^{๘๕} งาม^{๘๖}มี^{๘๗}ดี^{๘๘}หลาย
 ชะ^{๘๙}นิต^{๙๐} งาม^{๙๑}หา^{๙๒}ที่^{๙๓}เป^{๙๔}ร^{๙๕}ียบ^{๙๖}มิ^{๙๗}ได้^{๙๘} ชื่อ^{๙๙}พร^{๑๐๐}ร^{๑๐๑}ณ^{๑๐๒}รัง^{๑๐๓}ษ์^{๑๐๔}พ^{๑๐๕}ง^{๑๐๖}ออก
 จาก^{๑๐๗}พระ^{๑๐๘}ถ^{๑๐๙}าย^{๑๑๐}หลาย^{๑๑๑}ประ^{๑๑๒}การ^{๑๑๓} ควร^{๑๑๔}ที่^{๑๑๕}จะ^{๑๑๖}พิ^{๑๑๗}ศ^{๑๑๘}วง^{๑๑๙}ย^{๑๒๐}ิน^{๑๒๑}ด^{๑๒๒}ย^{๑๒๓}
 หนัก^{๑๒๔} ^{๑๒๕}คร^{๑๒๖}ง^{๑๒๗}น^{๑๒๘}น^{๑๒๙}เท^{๑๓๐}พ^{๑๓๑}บุ^{๑๓๒}ต^{๑๓๓}ร^{๑๓๔}เท^{๑๓๕}พ^{๑๓๖}ช^{๑๓๗}ิต^{๑๓๘}า^{๑๓๙}และ^{๑๔๐}ท^{๑๔๑}้าว^{๑๔๒}พระ^{๑๔๓}ย^{๑๔๔}า^{๑๔๕}ธ^{๑๔๖}า^{๑๔๗}ม^{๑๔๘}น^{๑๔๙}ค
 ราช^{๑๕๐} พระ^{๑๕๑}อร^{๑๕๒}ห^{๑๕๓}ัน^{๑๕๔}ต^{๑๕๕}ช^{๑๕๖}ี^{๑๕๗}น^{๑๕๘}า^{๑๕๙}ส^{๑๖๐}พ^{๑๖๑}และ^{๑๖๒}ธ^{๑๖๓}ม^{๑๖๔}ณ^{๑๖๕}พ^{๑๖๖}รา^{๑๖๗}ห^{๑๖๘}ม^{๑๖๙}ณ^{๑๗๐}า^{๑๗๑}ประ
 ช^{๑๗๒}า^{๑๗๓}ราช^{๑๗๔}ฐู^{๑๗๕}ร^{๑๗๖}ว^{๑๗๗}า^{๑๗๘}น^{๑๗๙}ิ^{๑๘๐}ช^{๑๘๑}บ^{๑๘๒}ัน^{๑๘๓}ท^{๑๘๔}ค^{๑๘๕}ช^{๑๘๖}น^{๑๘๗}ช^{๑๘๘}าย^{๑๘๙}ห^{๑๙๐}ญ^{๑๙๑}ิง^{๑๙๒}ที่^{๑๙๓}มา^{๑๙๔}ประ^{๑๙๕}ชุม^{๑๙๖}ถ^{๑๙๗}ว^{๑๙๘}าย
 น^{๑๙๙}ม^{๒๐๐}ัส^{๒๐๑}การ^{๒๐๒}บูชา^{๒๐๓}พระ^{๒๐๔}แก้ว^{๒๐๕}ม^{๒๐๖}รก^{๒๐๗}ต^{๒๐๘}น^{๒๐๙}น^{๒๑๐} ^{๒๑๑}คร^{๒๑๒}ง^{๒๑๓}น^{๒๑๔}ไ^{๒๑๕}ด^{๒๑๖}เ^{๒๑๗}เห็น^{๒๑๘}เม^{๒๑๙}ือ
 เป^{๒๒๐}ด^{๒๒๑}ง^{๒๒๒}พระ^{๒๒๓}ร^{๒๒๔}ศ^{๒๒๕}มี^{๒๒๖}ป^{๒๒๗}รา^{๒๒๘}ก^{๒๒๙}อ^{๒๓๐}ก^{๒๓๑}ก^{๒๓๒}ษ^{๒๓๓}เป็น^{๒๓๔}น^{๒๓๕}ห^{๒๓๖}า^{๒๓๗}ม^{๒๓๘}ห^{๒๓๙}ั^{๒๔๐}ศ^{๒๔๑}จ^{๒๔๒}ร^{๒๔๓}ย^{๒๔๔}ประ
 จ^{๒๔๕}ก^{๒๔๖}ษ^{๒๔๗}ร^{๒๔๘}ถ^{๒๔๙} ^{๒๕๐}พร^{๒๕๑}้อม^{๒๕๒}กัน^{๒๕๓}ร^{๒๕๔}อ^{๒๕๕}ง^{๒๕๖}ธ^{๒๕๗}ร^{๒๕๘}อ^{๒๕๙}ง^{๒๖๐}ธ^{๒๖๑}า^{๒๖๒}การ^{๒๖๓}เป็น^{๒๖๔}โ^{๒๖๕}ก^{๒๖๖}ธ^{๒๖๗}า^{๒๖๘}ห^{๒๖๙}
 พระ^{๒๗๐}น^{๒๗๑}าค^{๒๗๒}เ^{๒๗๓}็น^{๒๗๔}เ^{๒๗๕}ร^{๒๗๖}เจ้า^{๒๗๗}ก^{๒๗๘}เ^{๒๗๙}ญ^{๒๘๐}พระ^{๒๘๑}บ^{๒๘๒}ร^{๒๘๓}ม^{๒๘๔}ธ^{๒๘๕}า^{๒๘๖}ร^{๒๘๗}ิ^{๒๘๘}ก^{๒๘๙}า^{๒๙๐}ค^{๒๙๑} ๘ พระ

01/193/0564

พระองค์แล้ว ขณะนั้นแผ่นดินไหวเป็นมหัศจรรย์
 ครั้นพระมหากษัตริย์เสด็จเจ้าได้เห็นอัศจรรย์อย่างนั้น
 แล้ว จึงตั้งศฤงคารมาบดกักราบจึงทำนาย
 ไว้ว่า พระแก้วองค์นี้จะไม่ได้อยู่ที่เมืองปาฏลีบุตร
 ชำนานเป็นมั่นคง คงจะได้เสด็จไปโปรดสรรพสัตว์
 ในเบญจประเทศราชคือภูมิภาค ๕ แห่ง คือที่
 ดังกาทวีป ๓ ถิ่นพุกะหรืออยุธยา ๓ โยนะวิไลย ๓
 สุวรรณภูมิ ๓ ปะมะหะริวิไลย ๓ เป็น ๕ แห่งประเทศ
 พระมหากษัตริย์ท่านายดงนแล้ว พระองค์ท่านดำรง
 อยู่ในพระบวรพุทธเจ้าดำเนินมาชำนาน ท่านจึงเสด็จ
 เข้าสู่พระนิพพาน

ตามตำนานพระมหากษัตริย์ ซึ่งครองเมือง
 ปาฏลีบุตร ล้อมเชือกมาห้อยชวงษัตริย์ ก็ได้
 ทรงปฏิบัตกรักษามุขาทระแก้วมรกตตามลำดับ ล้อม
 มาห้อยชวงษัตริย์พระแก้วมรกตไว้ได้ ๓๐๐ พรรษา
 ตระกูลพระพุทธรูปเจ้าเข้าสู่พระนิพพาน พระพุทธ
 ศักดิ์ทรงเสด็จไปแล้ว ๕๐๐ พรรษา มาประสมกัน ๓๐๐

พรรษา พระพุทธเจ้าทรงตั้งไปได้ ๘๐๐ พรรษา ถึง
 พระมหากษัตริย์พระองค์หนึ่ง ทรงพระนามว่าคัก
 ณะราชเป็นพระราชนัดดา ของพระเจ้าปดุงตะตะ
 ราชาราช ๗ เป็นพระมหากษัตริย์ณเมืองปาฏลีบุตร
 แต่ก่อน หนึ่งพระเจ้าคักณะราชได้รักษาปฏิบัติพระ
 แก้วมรกตตามราชประเพณีสืบมา พระองค์มีพระ
 ราชโอรส ๒ พระองค์ พระเชษฐโอรส มีพระนาม
 ว่าศิริกตติ कुमार พระองค์มีพระ
 นามว่าศิริราชจันทกุมาร ครั้นพระเจ้าคักณะราช
 สวรรคตแล้ว เสด็จมาขึ้นครองเมืองศิริกตติ कुमार ซึ่ง
 เป็นพระราชโอรสของสมเด็จพระบรมมกษัตริย์
 ในเมืองปาฏลีบุตรมหานคร พระองค์ทรงรักษา
 ปฏิบัติพระพุทธเจ้าแก้วมรกตสืบชาติหลายราชประเพณีต่อ
 มา ครั้นเมืองปาฏลีบุตรเกิดการศึกสงคราม
 หนึ่ง ๗ มิได้ขาด ด้วยข้าศึกต่างประเทศมารบ
 กวนบ้าง เจ้านายขุนนางคิดกบฏบ้าง เกิดการ
 วิวาทเมือง ๗ ด้วยข้าศึกภายนอกและภายใน ครั้น

ทรงพระนามว่าพระเจ้าอนรุทธราชาธิราช ได้ครอบ
 ครองราชสมบัติในพระมหานครภูทอกประเทศพะม่า
 พระองค์มีอานุภาพมากราวจะเหาะได้บ้าน บริ
 มรณด้วยพลช้างม้าจากทวยหารกล้าหาญ พระองค์
 ตั้งอยู่ในสัมมาทิฐิ ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ถาวร
 วัฒนาเจริญยิ่งด้วยพระบิณฑุญา ครองนมพระภิกษุ
 ตั้งของคหนึ่งมีนามว่าพระคัตตขันธ์ มีพรรษาได้
 ๕ พรรษา เป็นผู้กอบด้วยสติปัญญาฉลาดหลัก
 แหกมมาก ได้เรียนพระไตรปิฎกชำนาญ ทาน
 มาพิจารณาพระไตรปิฎกธรรมซึ่งมีในแผ่นดินพะม่า
 งามยิ่งปวงนั้น ท่านสงสัยว่าพระไตรปิฎกธรรม
 เห็นจะผิดอักษรพยัญชนะ หากกตองตามกระแส
 พระพุทธเจ้าไม่ พระคัตตขันธ์จึงไปหาพระอาจารย์
 ถวายนมัสการแล้วมีวาจาว่า ภาณุเต ข้าแต่พระ
 อาจารย์เจ้า ซึ่งภิกษุทั้งปวงได้กระทำบรรพชา

อุปสมบทกรรมแต่กาดปางก่อนนั้นแต่รังสันแล้ว ด้วย
 ว่าไม่ถูกอักษรพยัญชนะ บัดนี้เราท่านจะคิดการ
 สถานใดก็จึงเป็นเหมือนาบุญ ขณะนั้นพระอาจารย์
 จึงตอบความว่า แต่หลังที่ดวงเดวนั้นเราท่านทั้ง
 ปวงก็ยังสามารถพิจารณาต่อส่วนตรงตราพระไตร
 ปฎกธรรมทั้งปวงให้รู้เห็นว่าผิดและชอบไม่ ถ้า
 แม้จะกระทำ สังฆกรรมบรรพชาอุปสมบทกรรมก็ดี
 เราท่านทั้งปวงก็ทำได้ตามอย่างธรรมเนียม
 เก่าหนึ่งดวงเกินมามากแล้ว ถ้าพระไตรปฎกธรรม
 หากว่าผิด ด้วยอักษรพยัญชนะ วิบัติเสียไป อย่างนั้น
 เจ้าจงอุทิศให้พิจารณาตรวจตราด้วยบัญญัติของเจ้า
 เทอญ พระคัมภีร์อักษรขอมได้ โอกาสในสมัยที่ควร
 กับกาด จึงพิจารณาเห็นว่าซึ่งเราได้อุปสมบท
 เป็นภิกษุ แต่จะชนหรือไม่ชนนั้นหาทราบไม่ ควร
 จะไปอุปสมบทในเมืองดังกล่าวนี้ จึงจะบริสุทธ์สัน
 ความสงสัยพระอาจารย์ก็เห็นชอบด้วยความคิดพระ
 คัมภีร์อักษรขอมแล้ว จึงนำเหตุนี้เข้าไปถวายพระพร

แก่พระเจ้าอนรุทชราช พระเจ้า นคร ภูกาม ว่าดูก่อน
 มหาบพิตรพระราชสมภาร เจ้าผู้ทรงพระคุณอันประ
 เสริฐ บदनพระไตรปิฎกธรรม ในเมืองภูกาม
 ผิดเพี้ยนหาถูกต้องอภิจรพญฺชนะไม่ ถ้าแม้ว่าจะ
 ทำบรรพชิตบรรพชาอุปสมบทกรรม ก็หาเป็นเนอณา
 บุญไม่ เมื่อพระพุทฺธเจ้าจะเสด็จเข้าดูพระบรมพุทฺธ
 นน พระองค์ก็เฝ้าภักษระบวรพุทฺธค้ำนา แก่พระ
 มหาภักษตรีชงเบ็นดัมมาทิกฺขู พระพุทฺธค้ำนาจะ
 รุ่งเรืองก็เพราะอำนาจพระมหาภักษตรี ขณะนั้นพระ
 เจ้าอนรุทชราชอิราช ได้ทรงสดับพระอาจารย์
 ถวายวิดีชชนา โดยโหวหารกว้างขวางพิสดารตั้งนั้นพระ
 องค์มีพระราชศรัทธาเต็มใจเป็นอันมาก จึงมี
 พระราชโองการตรัสถามพระอาจารย์ แดพระคัง
 ชนธิภักษ ว่าพระไตรปิฎกธรรม ทดทอน ต้องมอญ
 ที่ใดบ้าง โยมอยากทราบ พระคังชนธิภักษถวายพระ
 พรว่า พระไตรปิฎกธรรมที่ถูกต้องบรมรัตน
 อาตมภาพทราบว่าเป็นพระพุทฺธโฆษาจารย์เถรเจ้าได้ชา

ระตกเตียงไว้ในเมืองดังกล่าวนี้เป็นคัมภีร์บริสุทธิ
 แท้ พระเจ้าอนรรทราชาธิราชได้ทรงฟังดังนั้นแล้ว
 พระองค์มีความเลื่อมใสยินดีเป็นที่สุด จึงมีพระ
 ราชโองการดำรัสสั่งเสนาบดี ให้แต่งตำราทรง
 พระราชาคำสอนองค์นี้ ให้แต่งพระราชคำสอนเป็น
 ภาษามคธจานลงในแผ่นพระสุพรรณบัฏ และจัด
 เครื่องมรดกราชบรรณาการตามสมควร เป็นต้น
 ว่าดินอ่อนแก้ว น้ำมันดิน พลอยทับทิมต่างๆ และสิ่ง
 อื่นด้วยมาก โปรดให้อาราธนาพระภิกษุสงฆ์ที่ทรง
 คุณธรรมสรรพ ไปด้วยพระคัมภีร์พระสุพรรณบัฏ
 ด้วยอำมาตย์ราชบุรุษซึ่งเป็นราชทูตอุปทูตตรีทูต กับ
 ไพร่พอดมคธรวมพระราชาคำสอน และเครื่องมรด
 ราชบรรณาการออกไปดังกล่าวแล้ว

พระเจ้าอนรรทราชาธิราชดำรัสสั่งเสนาบดีให้
 แต่งตำราตำราทรงพร้อมด้วยพดทหารบริวารพระองค์
 กี่เสด็จลงสู่ตำรา ใช้ใบไม้ตามตำราราชทูต
 ถึงดังกล่าวพร้อมด้วยเดชพระบารมี ครั้นถึงเกาะ

ดังกาทวิปแต่้ว พระเจ้าอนรุทชราชอิราช ครัด
 ไซ้ ให้ ทูตานุทูต นำพระราชคำณ์ และบรรณาการ
 เข้าไปถวายพระเจ้าดังกาทวิป ทรงพระนามว่า พระ
 เจ้าชคยศร์รามวงศ์ ราชทูตกรุงภูทามเข้าเฝ้าถวาย
 พระราชคำณ์ พระเจ้าชคยศร์รามวงศ์ กรุงดังกาแต่้ว
 พระเจ้ากรุงดังกาทราบว่า พระเจ้ากรุงภูทามคือพระ
 ประสงค์จำดอง คัดดอก พระโคตรบิฎก ขรมทงสาม
 กับพระคมภร์ดีทชาวิเสสด้วย พระเจ้าชคยศร์
 รามวงศ์กรุงดังกาได้ทราบแต่้ว จึงดำรัสไซ้ ให้
 มหาเสนาบดีออกมาค้ำับคอบ รับเชิญเสด็จพระ
 เจ้ากรุงภูทาม ให้ ขนประทบที่ พระราชวัง ริมฝั่งน้ำ
 ในอ่าวดังกาทวิปนั้นแต่้ว ได้จ่ายตะเบียงอาหารให้
 ไพร่พลพอทอบริบูรณ์

แต่พระคึดขันชภิกษุกรุงภูทามก็ไปถวายนมัส
 การพระดังฆราช ณเมืองดังกาทวิป ขออุปถัมบท
 เป็นภิกษุบริดังุทธิ พระดังฆราชดงกาก็ให้ นิสสัย
 บรรพชาญิตพระดังฆภูกาม ๘ รูป มีพระคึดขันช

01/03/2014 10:54 AM TUDC

๕ ๖ ๕๕๕
เป็นต้น ครองหนทเกาะตั้งถาทวูปเป็นการ โทธาทอด
พร้อมด้วยกษัตริย์ต่อพระนคร เสดราชฎรมาประ
ชุมถวาทานพมวากนัถ

พระเจ้าอนรุททราชาธิราช กรุงภูกามคำรต์ตั้ง
เสนาอำมาตย์ราชบัณฑิตย พระภิกษุสงฆ์พร้อมกัน
ระดมเขียนคัดลอกพระไตรปิฎกธรรมทั้งตำม และ
คัมภีร์ตั้งทชววิเสต์ พระเจ้าอนรุทททรงเขียนด้วย
ครนเขียนพระไตรปิฎกธรรม และคัมภีร์ตั้งทชววิเสต์
แล้ว ครองหนชาวเมืองตั้งถาทวูปกษวยเขียนออก
ตำกับหนึ่ง เป็นคัทธจะให้พระพุททศาสนาแผ่
สร้านไพศาดที่เมืองตั้งมมาทอิฐู

พระเจ้าอนรุททราชาธิราชบริจกพระราชาทพิย
ชอวคตอณคอรแก่สมณคฤหัสถ์ แล้วถวาทเป็นไทย
ธรรมแก่พระสงฆ์ ในตั้งถาทวูปโดยมาก แจก
คฤหัสถ์ กษวยเขียนพระไตรปิฎกนหนด้วย

01/๒๓/๒๕๑๔ พระเจ้าอนรุททราชาธิราชขอพระแก้วมรกตต่อ
พระเจ้าชัยศิริรามวงศ์กรุงตั้งถาทวูป ด้วยเบ้งทาง

พระราชไมตรีกันมาช้านานแล้ว   พระเจ้าชคยศรี
 งามวงศ์กรุงตั้งกาตทรงขจัดมิได้   ทรงจำพระทัย
 อนุญาตยกให้   ครองนครราชธานีเมืองตั้งกาตฉับ
 เสรีไร้ใตักเดี่ยใจเสี่ยตายพระแก้วมรกตมากทอทองเกาะ
 ตั้งกาตฉับ

ฝ่ายพระเจ้าอนุรทราชาธิราชกรุงภูทาม เมื่อ
 ได้ โขกาศแล้ว ก็รับเชิญพระแก้วมรกตลงสู่สำเภา
 กับด้วยพระไตรปิฎกธรรมทั้งสาม ซึ่งพวกภูทามเขียน
 คัดลอกเชิญลงสู่สำเภาด้วยพระแก้วมรกต กระทำ
 การดม โภชที่เกาะตั้งกาตฉับครั้งหนึ่ง แล้วดำรัส
 ให้ยกพระไตรปิฎกธรรมที่ชาวตั้งกาตฉับช่วยเขียนลง
 สู่สำเภาพร้อมด้วยพระภิกษุสงฆ์ภูทาม ๘ รูป ทอปล่ม
 บทญัตใหม่ ในเกาะตั้งกาตฉับ เพื่อจะให้เป็นที่เชอ
 ติบายบริสุทธีหน่อพุทธวงศ์ มาดำรงตั้งพระศาสดนา
 ยังกรุงภูทามประเทศพระมารามัญ พระองค์พระเจ้า
 อนุรทราชาธิราชเจ้า ก็เสด็จลงสู่สำเภาพระที่นั่ง
 ทรงออกจากเกาะตั้งกาตฉับ ไซ้ใบใบในมหาสมุทร

01/03/2014

แต่สำเภาตรงนั้น ถึงกรุงภูทอกก่อน สำเภา ทั้งสองลำ
สำเภาสองลำ ก็พลัดพรากกันไป สำเภาที่ตรง
พระไตรปิฎกที่ชาวลังกาเขียนหนังสือ มาถึงกรุงภูทอก
ด้วยพระสงฆ์ ๘ รูปมาในสำเภานั้นด้วย

อนึ่ง สำเภาที่ตรงพระไตรปิฎกธรรมที่ชาวภู
ทอกเขียนกับ พระพุทธเจ้ามรตมาในสำเภาลำเดียว
กันหายไป ไม่มาถึงกรุงภูทอก พระเจ้าอนนท
ราชาธิราชเสียดพระราชาหลายมากนัก ด้วยพระ
เจ้ามรต เป็นสิ่ง ซึ่งควร เสด็จ พระนคร พระ
เกียรติยศ ครั้นนานมาได้ ชาวที่ลูกค้าต่างประเทศว่า
สำเภาที่บรรทุกพระแก้วมรกตกับพระไตรปิฎกธรรม
นั้นต้องพายุใหญ่พัดเข้าไปในอ่าวกรุงกัมพูชามหานคร
ฝ่ายพระเจ้าอนนทราชาธิราชทราบข่าวดังนั้นแล้ว ก็
รีบเสด็จด้วย เรือพระที่นั่ง สำเภา ไปยัง กรุงกัมพูชา
พระองค์โปรดปรานเป็นพดด้วง ไม่ถึงพระนคร
อินทปัตถ์ ^{๐๑/๐๒/๒๕๖๔} พระองค์โปรด พระอารามแห่งหนึ่ง
ทำถึเรียประหนึ่งอำมาตย์แดง ก็ถ้าขบถสำเภาตรงใน

ที่ศิลาแผ่นใหญ่หนา ศีลานั้นก็แตกทำลายออกเป็นภาค
 น้อยแฉะภาคใหญ่ ยิ่งพระสงฆ์เจ้าอธิการในอาราม
 นั้น มาเห็นมีสังฆาบรรดาบดงไปในแผ่นศิลาแตกออก
 นนเป็นข้อศรขรยหนัก จึงมีเถรราชาว่า อุบาสกท่านมา
 แด่ประเทศใด ชื่อใด จึงมีตะบะหนัก พระเจ้าอนนทช
 บอแก่พระสงฆ์ว่า ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า ข้าพเจ้า
 เป็นอำมาตย์ผู้น้อยของพระเจ้าอนนทชราชาธิราชกรุง
 ภูตามประเทศพะม่า ท่านใช้ข้าพเจ้ามาขอสำ
 เกาที่บรรดาพระไตรปิฎกธรรมและพระพุทธรูปแก้ว
 มรกต ซึ่งดมขัตเข้ามาในกรุงกัมพูชาเมืองอินทปัตถ
 มมหานคร พระภิกษุสงฆ์ได้ทราบเหตุดังนั้นแล้ว
 จึงนำเหตุการณ์ไปถวายพระพร แก่พระเจ้านารายณ์
 สุริยวงศ์ พระเจ้านครอินทปัตถทราบเหตุดังนั้น
 ปลายแล้วทุกประการ พระเจ้านารายณ์สุริยวงศ์
 กรุงอินทปัตถมหานคร ครั้นว่า พระแก้วมรกต เป็น
 ของวิเศษในโลก เมื่อมาถึงเมืองเราแล้วเราจะคืน
 ให้ทำไม พระสงฆ์มาแจ้งการแก่อำมาตย์ตามคำ

พระเจ้านารายณ์สุริยวงศ์ทุกประการ พระเจ้าอนุรุธ
 ราชาชราชทรงพระพิโรธนัก แต่จะรบฆ่าเจ้าเมือง
 ก็จะได้ แต่มาทรงระตักกิ่งซึ่งพระองค์ทรงขรมิก
 ราช ได้ตั้งสอนบริษัท โดยทางขรมแล้ว ครั้น
 ฆ่าคนเหต่านเสียแล้ว ก็จะเป็นอนันตะกรรม ครุโทษ
 ในอนาคต ทรงคิดว่าจะทำให้พระเจ้านารายณ์
 ราชสุริยวงศ์ เจ้ากรุงอินทปัตถ์มหานคร เกรง
 อำนาจขอมยกสำเภาให้ โดยตั้งจะชอบ ทรงพระ
 ราชดำริถึงนเดอ จึงเสด็จไปเที่ยวชมพระราชสถาน
 บ้านเรือนอำมาตย์ราชูร แล้วถกกลับมาที่สำนัก พระ
 องค์ก็เสด็จเข้าไปในโรงช้างภายในพระราชวัง ถ้าย
 บัสดำรงที่เสาศะตุงหินผูกช้าง บัสดำรงก็คิดเสวหิน
 ชาติดมดงทันใด ก็คิดพิททราบบถึงพระเจ้านารายณ์
 ราชสุริยวงศ์ศกพระทัยว่าอำมาตย์กรุงญากาม มาสู่
 ประเทศกัมพูชานัน เขามีฤทธิอำนาจมากควรจะ
 ตั้งองค์มตรกับกรุงญากอม ซึ่งเป็นมหานครประเทศ
 ใหญ่ จึงจะควรกับทางขรมมิกราช พระองค์ทรง

พระราชดำริตั้งหนแต่จึ่งมรบบตั้งให้อำมาตย์ออก
 ไปนัดหมายอำมาตย์ภูตามให้เข้าเฝ้า ครั้นถึงวันกำหนด
 นัด พระเจ้าอนุรุธเสด็จพระองค์เป็นอำมาตย์เข้า
 ไปเฝ้าพระเจ้านารายณ์ราชสุริยวงศ์ บนพระมหาปรา
 สาททองอันรจนา เมื่อพระเจ้าอนุรุธจะถวายบังคม
 พระเจ้านารายณ์ราชสุริยวงศ์นั้น เห็นพระแก้วมรกต
 ประดิษฐานอยู่เบื้องพระปฤษฎางค์พระเจ้านารายณ์
 ราชสุริยวงศ์ พระเจ้าอนุรุธจึงถวายบังคม แต่
 เจตนาถวายนมัสการพระแก้วมรกตต่างหาก พระเจ้า
 นารายณ์ราชสุริยวงศ์มีพระรับสั่งว่า ซึ่งถ้าเภาบรร
 ทุกพระไตรปิฎก กับพระแก้วมรกตนั้นเป็นของพระ
 เจ้ากรุงภูทามจริงแล้วเราก็จะถวาย แต่ทรงเห็นแก่
 ทางพระราชไมตรียุคคชกรรม จะใช้ให้อำมาตย์
 นำถ้าเภาคั้นไปถวายให้ถึงกรุงภูทาม จะได้เป็นพระ
 เกียรติยศด้วยกันทั้งสองฝ่าย จึงจะให้กำนไปมัด
 หนวประโยชน์นั้นได้ เกลือกจะเป็นอันตรายศด้วยเรือ
 กำนมานหนักน้อย กำนจกถับไปยังพระนครก่อน

เทอดญ พระเจ้าอนรททราชาธิราช ซึ่งแปดงพระ
 องค์เบเนอามาตย์ นน กถวายบังคมดาพาไพร่พลกดับ
 มากรุงภูทามตั้งเต็ม

ฝ่ายพระเจ้านารายณ์ราชสุริยวงศ์ เจ้ากรุง
 อินทปัตถ์ มหานครมีรับสั่งให้ อามาตย์คุมสำเภา ซึ่ง
 บรรทุกพระไตรปิฎกธรรมไปตั้งคั้นยังกรุงภูทามตาม
 สัญญา แต่พระแก้วมรกตนั้นหาได้ตั้งไปตามสัญญา
 ไม่ ด้วยพระองค์ทรงอาตย์รักใคร่นับถือว่าเป็น
 มิ่งบ้านขวัญเมืองหาตั้งไปไม่ แต่นั้นมาพระเจ้า
 นารายณ์ราชสุริยวงศ์ทรงพระราชดำริว่านานไปนั้นที่
 จะมีการศึกสงครามกับพะม่าด้วยกัการขัดเคืองที่ไม่ตั้ง
 พระแก้วไปนั้น จึงพระเจ้ากรุงอินทปัตถ์มหานครตั้ง
 อามาตย์มนตรีให้ตกระตังกับมค้ายก้าแพงการปกบ้อง
 กัพระนครเป็นสำมารถ โดยเข้มแข็งตามปกติ

ฝ่ายพระเจ้าอนรททราชาธิราชกรุงภูทาม ครั้น
 ไม่ได้พระแก้วมรกตมาด้วย พระองค์ก็เสียดพระทัย
 ครั้นจะคิดที่ศึกสงครามกับกรุงกัมพูชานน พระองค์

กัทรงพระกรุณาแก่ไพร่ฟ้าประชาราษฎร์จะเดือดร้อน
 จึงมิได้เด็ดจยกกองทัพไปทำศึกกับกรุงกัมพูชา เมื่อ
 พระองค์ได้แต่พระไตรปิฎกนั้นมาแล้ว ก็แจกจ่ายให้
 กุณบุตรเด้าเรียนพระพุทธรูป พระพุทธรูป
 พุทธศาสนารุ่งเรืองวัฒนา ท้าวพรหทัยแม่สร้อย
 ไพศาดใจชมพุกว๊ပ် เมื่อพระพุทธรูปกราชดองไป
 ได้๑๓๗๒ พรรษา พระไตรปิฎกและคัมภีร์ที่ผลิตเพน
 ดวยอักษรพยูชนะนั้น ก็แก่ไขเปื่อยนแปลงตามที
 ได้มาแต่ตั้งกาทว๊ပ် พระเกียรติยศพระเจ้าอนรุตทรา
 ชาธิราชแผ่ไปทั่วชมพูทวีปกระทั่งแดนกรุงจีน
 บดิน ขอกดบกดาว ถึงพระเจ้ากรุง อินทปัตถ
 มหานคร ซึ่งทรงพระนามว่าพระเจ้านารายณ์ราช
 ตรีวงศ์ พระองค์ทรงรักษาปฏิบัติพระแก้วมรกต
 มาช้านานจึงส่งพระชนมส์สุวรรณคต กษัตริย์สืบวงศ์
 มาในกรุงอินทปัตถมหานครก็ทรงปฏิบัติพระแก้วมรกต
 สืบมาหลายชั่วกษัตริย์ จึงถึงพระเจ้าเด่นนักราช

01/03/5564

ซึ่งเป็นพระเจ้ากรุงอินทปัตถมหานคร ก็ทรงปฏิบัติ
พระแก้วมาช้านาน พระองค์ท่านมีพระราชโอรสพระ
องค์หนึ่ง เจริญวัยทรงเคยงแมลงวันหัวเขียวได้ใน
พระอบทองคำ ทรงเคยงเต็มอย่างนั้นทุกเวลามิได้ขาด
ยังมีบุตรมหาพราหมณ์ผู้หนึ่งครุณวดี ชอบเคยง

แมลงวันหัวเขียว ครนอยู่มาพระราชกุมารมาพบครุณ
กุมารจึงชอบพอรักใคร่กันตามกิริยาทารกเขาวัดเวลาดา
วันหนึ่งพระราชกุมารเอาแมลงวันหัวเขียวปัดขยเด็น
ตามริมสังให้บุตรพราหมณ์เอาแมลงวันหัวเขียวปัดขย
ออกเด็นบ้าง แมลงวันหัวเขียวเห็นแมลงวันหัวเขียว
ก็โศกมากินแมลงวันหัวเขียวของพระราชกุมารนั้นเสีย
พระราชกุมารตกพระทัย ทรงพระกันแสงอาลัยแมลง
วันททรงเคยงไว้ โดยเชื่องแต่ก็เสด็จขึ้นไปกราบ
ทูลพระราชบิดาว่า ครุณพราหมณ์บุตรปโรหิตแกดั่ง

๑. เด่นพระ ๒๕4 หรือ เด่นกษัตริย์

๒. แมลงมุม หรือ เด่นแมลงวัน

ให้แมลงวันของเขา มากัดกินแมลงวันของเจ้าพระบาทฯ
 มีความ โทมนต์ตื้นก พระเจ้าเด่นหราชผู้เป็น
 พระราชบิดา มิได้ทรงพิจารณาให้ถ่องแท้ ทรงพระ
 พิโรธ ดำรัสสั่งอำมาตย์ ให้เอาตัวครุฑกุมารบุตร
 พราหมณ์ ไปถ่วงน้ำเสียถึงแก่ความตาย ขณะนั้น
 บโรหิตาจารย์ผู้ บิดากุมารซึ่งถึงแก่ความตายนั้น มา
 ราพังคิดว่าพระมหากษัตริย์ เป็นทพทพหนักของประชา
 ราชฐุนิกรตั้งตัว ก็พระมหากษัตริย์พระองค์นี้ หา
 ตั้งอยู่ในทศพิชราชธรรมไม่ว่า ชาติภพนาจิตต์ มิได้
 คิดจะอายุแก่หรือ โอคตูปปะ ณะราชประเพณีธรรมเสีย
 แล้ว อย่าเลยเราจะอยู่ในอำนาจไม่ได้ จำจะต้องหนี
 ไปอยู่ เสียทพระนครอนทเบงทางยตติธรรม จึงจะ
 เป็นทสำราญตงเชอวงศ์ตระกูลของเราได้ พราหมณ์
 บโรหิตาจารย์การตงนแล้ว ก็อพยบครอบครัวพา
 บุตรภรรยาญาติมิตรสา โฉมหิตทาสชายหญิงไปอาศัย
 อยู่ ทประเทศมฤดาธาราณทตทตติธรรม
 อนึ่งแต่หมมาตักน่วยไม่ช้า กำหนดมิได้

01/03/256

ปรากฏ กรุงกัมพูชาบังเกิดฝนฟ้าใหญ่ ตกเป็นน้ำ
 กาดเต็มอ ทั้งกลางวัน กลางคืน ประมาณ หาดายเดือน
 ก็บังเกิดน้ำมากไหลมาท่วมอินทปัตถนครราช
 ฆวัดมตาย บันอนมาก หนีน้ำมิได้ พระเจ้าเด่นที่
 ราชก็ส่งบรรคตเห็นในทิวัฐธรรม ด้วยมิได้ตั้ง
 อยู่ในทิศพิงราชธรรม ครองนเมืองอินทปัตถมหา
 นคร เกิดการมหัศจรรย์พิศดารจะสังเวชยงนัก ที่
 เหนือจมนตายน้อย ฝนพระมหาเอกราเจ้าพระ
 องค์หนึ่งนามไม่ปรากฏ ได้ยกพระแก้วมรกตขึ้นตั้ง
 ดำภา พร้อมด้วยอินทเวสสิทแะเสด็จจึงวิหาริกญาต์
 โยมเป็นอนันมากออกดำภามา ๆ อัครเทัญมีประเศ
 เหนือเมืองอินทปัตถนคร ทางประมาณสี่เดือนครึ่ง
 มคนจะกดำองพระมหากษัตริย์พระองค์หนึ่ง

ทรงพระนามว่า พระเจ้าอะทิตยราชครองพระนคร
 ในแคว้นแก้ว แดนสยามประเทศฝ่ายเหนือ เรียกว่ากรุง
 ศรีอยุธยาโบราณ จะประติษฐานอยู่ที่ตำบลใด หา

พระเจ้าอาทิตย์ราช ผู้ครองเมือง หนีปุณัย
 คือ ดาพูน กระมัง?

01/03/2564 TUDQ

ทรายนัดแน่ไม่ แต่เป็นประเทศสยามแน่แล้ว เมื่อ
 พระองค์ ท่านได้ ทรงทราบว่ามีท้าวกรมอินทบัณฑ
 มหานคร ผู้คนเป็นอนัตราภัยถึงภาคพื้นคังหน
 แล้ว ก็ทรงพระปริวิตกกังพระแก้วมรกตจะเป็นอน
 ตรายไปต่าง ๆ ครั้นถึงฤดูแล้ง พระองค์ก็เสด็จพระ
 ราชดำเนินเป็นกะบวนพยุหยาตราไปยังกรุงอินทบัณฑ
 มหานคร มีรับสั่งให้จตุรงค์โยธาหารเที่ยวสืบเสาะ
 พระแก้วมรกตได้ถึงความพระราชประสงค์แล้ว แต่
 พระอาจารย์เจามหาเถรผู้รักษาพระแก้วนั้น ก็ตาม
 พระแก้วมาด้วย พวกศิษย์ โยมก็ตามมาด้วย จึง
 ไปรดให้เด็กกองที่พกดับมายังสยามประเทศ พระ
 เจ้าชะติศะราชบรมกษัตริย์ ในสยามประเทศ เมื่อ
 พระองค์ ได้พระแก้วมรกตแล้ว ทรงพระบิตเดื่อมได้
 ศรัทธายิ่งนัก ทรงแต่งการพิธีมหกรรมกรวดของ
 เป็นการใหญ่ โดยกำหนดได้เดือนเศษ จึงสร้าง
 ปรางค์ปราสาทถวายบูชาพระแก้วมรกต เชิญพระ
 แก้วมรกตประดิษฐานในมหาเวชยันตปราสาท ประ
 คับด้วยเครื่องสักการบูชาโดยตั้งของประณีตมีราคา

๕๕
ทรงตั้ง พระแก้วมรกตที่ดำรงอยู่ กรุงศรีอยุธยา
โบราณชานานหลายชั่วพระมหากษัตริย์

ครั้นอยู่มา พระเจ้าเมืองกำแพงเพชร อันเป็น
พระบรมญาติของพระเจ้ากรุงศรีอยุธยา พระเจ้า
เมืองกำแพงเพชร กราบทูลขอพระแก้วชนวนไว้ ที่เมือง
กำแพงเพชร พระเจ้าเมืองกำแพงเพชรทูลทวง
ปฏิบัติพระแก้วมรกตต่อไปตามราชประเพณี ครั้น
อยู่มาชานานพระราชาบุตรเมืองกำแพงเพชร ทรงพระ
เจริญวัยแล้ว ก็ได้ครองเมืองตะโง้ว จึงทูลขอพระ
แก้วมรกต จึงตั้งว่าเจ้าสุภกฤดาองค์ ไหนเป็น
พระแก้วมรกต ด้วยพระแก้วมหายองค์การ จกแก่
แล้ว ก็ให้เชิญไปประดิษฐานไว้ ที่เมืองตะโง้วตาม
ความศรัทธา แต่พระราชาบุตรนั้นหารู้จักองค์พระแก้ว
มรกตไม่ จึงให้ตั้งคนแก่นายประคณ ผู้ พระแก้วว่า
ท่านจงเอาดอกไม้แดงไปถวายบูชาไว้ ที่หน้าตักพระ
แก้วมรกตเทอญ เพื่จะเชิญพระแก้วมรกตออกมา
พระราชบิดาเรา ครั้นนัดหมายแล้ว นายประคณทำ
ตามสั่ง เมื่อพระราชาบุตรจะกราบถวายบังคมลาไป

01/03/2564

TUBC

แพงเพ็ชร ทูลขอพระแก้วมรกตแก่พระเจ้าบรมราชาธิราช เจ้าเมืองกำแพงเพชร ๆ ก็ถวายพระแก้วไปแก่พระเจ้าพรหมทศน์ ๆ ก็เด็กทักกลับไปเมืองเชียงรายปฏิบัติรักษาไว้ดี

อนึ่ง บัณฑิตจะกล่าวถึงพระเจ้าเชียงใหม่ ทรงพระนามว่า พระเจ้าพุทธวงศ์ เป็นพระเจ้าอาของพระเจ้าเชียงราย อากัปกถานเกิดวิวาทรบกัน พระเจ้าพุทธวงศ์เชียงใหม่ยกกองทัพขึ้นไปรบเมืองเชียงราย ๆ แดกเดี้ยมเมืองแก่พระเจ้าเชียงใหม่ ๆ ให้เชิญพระแก้วมรกตกับครอบครัวเมืองเชียงรายอพยพมา

ไว้ที่เมืองเชียงใหม่ แล้วสร้างพระมหาวิหารเป็นพระตำหนักสูง จึงเชิญพระแก้วมรกตประดิษฐาน

๑ ในรัตนพิมพวงศ์ว่า ก่อนที่จะย้ายพระแก้วมรกตจากเชียงราย มาประดิษฐานในเมืองมาเชียงใหม่ นั่นคือพระเจ้าติโลกราชเชียงใหม่ นั้น ได้ไปอยู่ต่างปางก่อน และผู้เชิญจากต่างปาง

อยู่บนปราสาท กระทำสมโภชบูชาเป็นมโหฬาร
 ราวครึ่งถึงหก ๗ วัน ๗ คืน พระพุทธเจ้าเสด็จมาที่เมือง
 เชียงใหม่ก็รุ่งเรืองขึ้น พระเจ้าพุทธวงศ์เจ้านคร
 เชียงใหม่สวรรคตแล้ว พระราชโอรสองค์ใหญ่
 ได้สืบสมบัติเป็นลำดับไปหลายชั่วกษัตริย์ เมื่อ
 พระแก้วมรกตมาอยู่ที่เมืองเชียงใหม่นั้น พระพุทธ
 ศักดิ์ราชดั่ง ๕๐๐๐ พรรษา จุดสักการาดั่ง ๘๓๘ ปี
 บัดนี้จะกล่าวถึงเมืองศรีรัตนาคมนคร พระเจ้า
 วิษณุราชาธิราช ครองสมบัติในเมืองศรีรัตนาคมนคร
 พระเจ้าวิษณุราชาธิราชสวรรคตแล้ว ฝ่ายเจ้า
 โพลิตารราชโอรส พระชนมายุได้ ๓๕ พรรษา ได้
 ขึ้นครองราชสมบัติแทนพระราชบิดาในเมือง
 ศรีรัตนาคมนครด้านข้างนั้น ทรงพระนามว่าพระเจ้า
 โพลิตารราชาธิราช ครั้นอยู่มาในกาลครั้งหนึ่ง
 มีพระมหาเถรพระองค์หนึ่ง ปราบกฏพระนามว่า
 พระเจ้าแก้วแก้ว มาตั้งมาแต่เมืองเชียงใหม่มาประ
 ทมอยู่ ณ เมืองศรีรัตนาคมนครด้านข้าง พระเจ้ากรุง

ศรัทธาคนนุหุตรปฏิบัติบูชาด้วยอาการเป็นทศคารพ
 แด้วกตศัพทกตศคุณพระเดชาภาพของเจ้าโพธิ -
 สาร์ก็เลื่องลือจรไปโดยทิศานุทิศว่าทรงพระคุณอัน
 ประเสริฐ ในกาลครั้งนั้นพระมหากษัตริย์ พระนคร
 เชียงใหม่ได้ทรงทราบว่าพระเจ้าโพธิสาร์ กรุงศรีสัต
 นาคนุหุต มีพระเกียรติยศแม่ไพศาด โดยพระเดชา
 ภาพ พระเจ้านครเชียงใหม่มีพระราชโองการตรัส
 สั่งอำมาตย์เสนาบดีจตุสดมภ์ ตรีเตรียมพดเป็นอัน
 มาก แด้วพระเจ้านครเชียงใหม่จัดพระราชบิดาของ
 พระองค์นั้น ททรงพระนามนางยอดคำทิพไปยังเมือง
 ศรีสัตนาคนุหุต ถวายเบเนบาทบริจาริกาแห่งพระเจ้า
 โพธิสาร์ฯ จึงเบดิยนพระนามนางยอดคำทิพว่า นาง
 หอตั้งให้เบเนพระเอกมเหสีใหญ่ฝ่ายกลาง แด้ว
 พระเจ้าโพธิสาร์กรุงศรีสัตนาคนุหุตแต่งพระราชศาน์
 เครองราชบรรณาการ ตามสมควร ส่งมอบแทนไป
 ถวายพระเจ้า นครเชียงใหม่ ตามทาง พระราชไมตรี
 สัมพันธมิตร แด้วพระราชทานรางวัลราชทูต

เชียงใหม่ แต่ไพร่พลถ้วนทั่วทุกตัวคน ครั้นอยู่มา
 ช้านาน นางหอดงมีพระราชบุตรกับพระเจ้ากรุงศรี
 สัตยาคชนกของคันทอง ทรงพระนามว่า เจ้าฟ้าไชย
 เศษฐาราชกุมาร พระเจ้ากรุงศรีสัตยาคชนก มี
 ราชโอรสกับนางหอคามเหษีชื่อว่าพระองค์หนึ่ง ทรง
 พระนามว่าเจ้าฟ้าจักรนุราชกุมาร มีพระราชโอร
 สกับนางหอคอกมเหษีชายพระองค์หนึ่งทรงพระนาม
 ว่าเจ้าฟ้าศรีวรวงศ์ราชกุมาร รวมเป็นพระราช
 โอรส ๓ พระองค์ต่างพระราชมารดาหนึ่ง พระราช
 บิดาพระราชทานยศศักดิ์เต็มออกันทั้งสามพระองค์ ๆ
 มีพระชนม์เป็นลำดับ

ครั้นอยู่มาช้านานประมาณปีเดือนมิได้ พระ
 เจ้านคร เชียงใหม่ ซึ่งเป็น พระราชบิดา นางหอดง นั้น
 ได้ถึงสวรรคตแล้ว พระนครเชียงใหม่ทามีพระ
 มหาภคตริยจะตีบราชตระกูลไม่ ฝ่ายสมณพราหม
 ณาจารย์ เต็มองค์ ทั่วราชอาณาจักรประชุมปรึกษา
 ร่วมกัน เห็นว่าเจ้าฟ้าไชยเศษฐราชพระโอรส

นางหอสูง^๕นน ส้มกวจระครองราชสมบัติในพระ
นครเชียงใหม่แทนพระอัยกาได้นั้น ปรีกษากันตก
ดงดง^๕นนเดอ เสนาบดีจึงแต่งพระราชสาส์น^๕ฉบับ
หนึ่งตามความที่ปรีกษากันนน แล้วก็แต่งให้ท้าวเพย
ผู้ใหญ่เป็นราชทูต^๕แต่อยู่ทุกตรีทุกคุมบรรณาการไป
ถวายพระเจ้าโพธิ์สารกรุงศรีสัตนาคนหุต ทูต^๕ตามทูต
เชียงใหม่ได้เฝ้าถวายพระราชสาส์น^๕ พระเจ้ากรุง
ศรีสัตนาคนหุต ๆ ทรงทราบแล้วจึงโปรดให้เสนาบดี
แต่งจตุรงค์ โยธาพาพระราชโอรส^๕เจ้าฟ้าไชยเชษฐ
ราชกุมารพระชนม์ได้ ๓๕ พรรษา ขึ้นไปตั้งพระราช
พิธีราชาภิเศกครองราชสมบัติในพระนครเชียงใหม่
ตามเชื้อสายโยนกประเทศ (คือดาวพุงดำ) ครั้น
พระเจ้าโพธิ์สารกรุงศรีสัตนาคนหุตเสด็จไปยังเมือง
เชียงใหม่ทำการราชาภิเศกพระราชโอรส พระ
ราชทานพระนามว่า พระเจ้าศรีไชยเชษฐวงศ์มหา
ราชาธิราชพระเจ้านครเชียงใหม่ แล้วพระองค์ก็
เสด็จขึ้นสถิตย์ยังกรุงศรีสัตนาคนหุต ได้ ๓ ปีพระ
องค์ก็สวรรคต พระชนมายุได้ ๕๕ พรรษา

ฝ่ายสมเด็จพระมหามหาจารย์ เสด็จมาพฤตมาตย
 ราชบุรุษแล้วท้าวพระยาดาวทองปวงบริษัษากันพร้อม
 แล้ว จึงเชิญเจ้าฟ้ากัณจนวราชกุมารพระโอรส
 ที่ ๒ ชนกรองราชสมบัติสืบราชประยูรวงศ์ดำรงกรุง
 ศรีรัตนาคณหุต เป็นพระเจ้าแผ่นดินพระองค์เอกใน
 มาดาประเทศ (พงษา) ทรงพระนามว่าพระเจ้า
 ศรีกัณจนวราธิราช ยกเจ้าฟ้าศรีวรวงศ์ราชกุมาร
 พระโอรสที่ ๓ ให้ไปครอบครองราชสมบัติที่เมือง
 เวียงจันทน์ เป็นพระมหากษัตริย์ราชฝ่ายหน้าแล้ว
 อามาตยทั้งหลายก็แต่งพระราชค้ำถัดนับัดแจ้งข้อ
 ราชการในกรุงศรีรัตนาคณหุตทุกประการ ไปถวาย
 พระเจ้าศรีไชยเชษฐาธิราช เมืองเชียงใหม่ ซึ่ง
 เป็นพระราชโอรสที่ ๓ ในกรุงศรีรัตนาคณหุตนั้น ครั้น
 พระเจ้านครเชียงใหม่ได้ทราบดังนั้นแล้วทรงพระกัน
 ส่งระฤกถึงพระราชบิดา ด้วยมิได้เห็นพระทัย
 เมื่อดรรคต พระเจ้าศรีไชยเชษฐาธิราช จึง
 ครัดกับเสด็จมาพฤตมาตยว่าเราจะไปเยี่ยมพระศพ

และทำการฌาปนกิจ ถวายพระเพลิงพระราชาธิบดีเรา
 ณ กรุงศรีสัตนาคนหุต และเพื่อจะไปเยี่ยมเยือนญาติ
 และบ้านเมืองของเราบ้าง จะชำนาญประการใดหา
 ทราบไม่ เราจะเชิญพระปฏิมากรแก้วมรกตเป็นศรี
 มงคลแก่บ้านเมืองเราด้วย เมื่อเรากลับมาเชียงใหม่
 ใหม่เมื่อใดก็จะเชิญพระแก้วกลับมา จึงโปรดให้
 ท้าวเพี้ยจตุรพิทยไชยาจตุรงค์เสนาพร้อมแล้ว พระองค์
 ก็เชิญพระแก้วมรกต กับพระสีหิงค อัมเป็นพระพุทธร
 รูปศักดิ์สิทธิ์สำหรับเมืองเชียงใหม่แต่โบราณ ซึ่ง
 คานหามมาถึงกรุงศรีสัตนาคนหุตแล้ว พระองค์ให้
 ประดิษฐานไว้ในพระมหาปราสาททั้งสององค์ เบน
 ลามองค์ ทั้งพระพุทธรูปสำหรับกรุงศรีสัตนาคนหุต
 ที่ทรงพระนามว่าพระบางนั้นเป็นพระยืน ซึ่งพระเจ้า
 กรุงศรีสัตนาคนหุตองค์ก่อนได้รับเชิญมาแต่เมือง
 หลวงพระบาง พระมหากษัตริย์ทั้งสามพระองค์ก็
 สมควรไม่สร้งถามคคปรวณประหมมกนจคคการฌาปน
 กิจถวายพระเพลิงพระราชาบิดาให้เป็นมโหฬาราดิเรก

ต้นของพระคุณเป็นมหัศจรรย์การฉลองใหญ่ การ
 ๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐ ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐ ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐ ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐ ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐ ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

จึงช้ำมากกว่า ๓ ปีเศษ

ฝ่ายทเมืองเชียงใหม่เห็นต้นท้าวพระยาดาวทอง
 ปวงปรักษากันว่า บ้านเมืองเราไม่มี พระมหากษัตริย์
 จะปกครองไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินหาสมควรไม่ ราชการ
 บ้านเมืองก็ว่างเปล่ามา ๓ ปีเศษแล้ว พระเจ้า
 ศรีไชยเชษฐาราชาราชไปถึงบ้านเมืองคนแล้ว พร้อม
 ญาติมิตรสนิทและห่างเหินจะไม่กตัญญูมาแน่แล้ว เรา
 จะรอไม่ได้ ควรจะยกเชอวงศ์เดิมชนดักองคถ
 เป็นวงศ์ห่างเหิน ก็ควรตั้งขนตามเพศภาษาเรา
 ต้นท้าวพระยาดาวปรักษาเห็นคถดงพร้อมกันตั้งหน

แล้ว จึงมาอาราธนาพระตั้งชื่อนามว่าพระเมขุเป็น
 เชอพระราชชัตติยวงศ์พระมหากษัตริย์เชียงใหม่มาแต่
 ก่อน ให้บริวตออกจากรัดมณฑลออกมากแล้ว ก็
 ประชุม เชิญขพบคของราช สมนัดในเมืองเชียงใหม่

01/03/2564

๑ เมกขุ เมืองนาย

เป็นข้าขอบขัณฑสีมากรุงอังวะ ขอกองทัพพระม่าย
ยกมาช่วยรักษาเมืองเชียงใหม่โดยเร็ว

ฝ่ายพระเจ้าอังวะทราบกิจการแล้ว จึงโปรด
ให้เสนาบดีมหาดเล็กกราบบังคมทูลเจ้าเมืองเชียงตุง และ
หัวเมืองชนนยกกองทัพใหญ่ลงไปช่วยรักษาเมืองเชียง
ใหม่ไว้ให้มั่นคง เจ้าฟ้าโศภนวงศ์เจ้าเมืองเชียงตุง
ยกทัพใหญ่มารักษาเชียงใหม่อยู่นาน

ฝ่ายพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช^๑ ได้ทราบ
ว่ากองทัพพระม่ายยกมารักษาเมืองเชียงใหม่ เพราะ
เชียงใหม่จะยอมเป็นเมืองชนนพระม่าย ถ้าเราจะทำศึก
กับเชียงใหม่ก็เหมือนจะทำสงครามแก่พระม่าย อัน
เป็นมหาประเทศใหญ่ไว้ร่ำพลเราจะตายมาก อนึ่ง
พระม่ายก็จะคิดทำร้ายต่างทางไมตรีเราเข้าไป ไม่ชอบ
ด้วยทางทศพิธราชธรรม พระเจ้าศรีไชยเชษฐาธิราช

๑ พระเจ้าไชยเชษฐาองค์นี้ ที่มาขอพระเทพ

ก่อกองทัพกลับมาตั้งบ้านเมืองอยู่ในเมืองเชียงแสน
 ได้ ๘ ปี จึงเสด็จกลับมาเมืองศรีสัตนาคนหุต พระ
 เจ้าศรีไชยเชษฐาธิราชจึงมีพระราชบริหารคำสั่ง
 แก่พระอนุชาทั้งสอง และอำมาตย์แต่ท้าวพระยา
 ดาวทองปวงว่า ทศกรุงศรีสัตนาคนหุตด้านข้างเดิม
 มีแบบแผนโบราณว่า เป็นถิ่นที่ภูเขานาคราชไชยภูมิ
 ไม่สมควรจะ เป็นราชธานี พระมหานคร กษัตริย์ ได้
 ควรเร่ตามพี่น้องจะอพยพครอบครัวดวงไปสร้างพระ
 มหานคร อยู่ ที่เมือง เวียงจันทบุรี อันเป็นที่ไชยภูมิดี
 อุดม โดดผ่องมหาสมุทรแม่น้ำโขง จะตั้งบูรณ
 คุ้มรักษาผดุงอาหารอุดมยิ่งกว่าศรีสัตนาคนหุต อัน
 เป็นที่ดอนไกลเขาใหญ่ ครั้นทรงพระราชดำริดังนี้
 แล้ว ก็เสด็จพระราชดำเนินยกพลโยธาลงมาสร้าง
 เมืองเวียงจันทบุรีขึ้นใหม่ แต่ที่เมืองศรีสัตนาคนหุต
 ด้านข้างเก่านี้พระองค์ โปรดให้เสนาบดีผู้ใหญ่อยู่
 รักษา ตั้งให้เป็นมหาประเทศราชฝ่ายเหนือ เพื่อ
 จะรักษาด่านทางช้างพระม้าวอน ขณะเมื่อเสด็จลง

มานนได้เชิญพระแก้วมรกต พระสีหิงค์ พระบางมา
 ยิงเมืองเวียงจันทน์ด้วย ได้ก่อกำแพงและค่ายค
 ประคองรอบ ครบตาม แบบอย่าง ราชนานี้พร้อมแล้ว
 สร้างพระมหาปราสาทสามยอด แล้วเชิญพระแก้ว
 พระบาง พระสีหิงค์ ไปประดิษฐานไว้ในพระมหา
 ปราสาท อุตทิศถวายเป็นพระอารามวิสูงคามเดิมมา
 ปราสาทนั้นประดับประดาช่อฟ้าใบระกาหางหงส์นาค
 สัตว์ กระจกนาคายฉา ถ้วนด้วยทองคำแม่พิมพ์
 ทองดี พนดาดด้วยเงิน หดงคาตาดด้วยดีบุก มี
 เสด็จนคร ๘ ชั้นทำด้วยทองคำ ประดิษฐานอยู่บน
 เบื้องพระรัศมีพระแก้วพระสีหิงค์พระบาง ทำเครื่อง
 บริหารถวายแต่ถ้วนทองคำทองดี เป็นคันทว่าบาตร
 รม พานผ้าไตร เป็นพระพุทธรูปชา แล้วทรงสร้าง
 พระมหาเจดีย์ฐานไว้ทิศตะวันออกแห่งพระมหาปรา
 สาทพระวิหารพระแก้ว เป็นพระเจดีย์หุ้มทองคำ
 ตั้งแต่ยอดถึงคอระฆัง สูง ๘ ศอก ฐานสูง ๓ วา ๓ ศอก
 ไม่ได้หุ้มทองคำ แต่หุ้มดีบุกปิดทองคำเปลว

คดอดฐานปูน แด้วทรงสร้างพระเจดีย์องค์เล็ก ๆ
 อีก ๓๐ องค์ แวดล้อมเป็นบริวารพระเจดีย์องค์ใหญ่
 องค์เล็ก ๓๐ นน ถือบูนเพ็ชรถงรกกบัตทองคำเปลว
 แด้ว พระราชทานนามพระเจดีย์ทรงต้นด้วยกนิ ว่า
 พระสถูปโลกยจุพมณีสร์พิไชยเชียงแสน วัตนั้น
 พระราชทานชื่อว่าวัด โลกยจุพมณีสร์รัตนาราม แด้ว
 ทรงพระราชอุทิศถวายครวชชายหญิง ซึ่งได้มา
 แต่เมืองเชียงแสน อุทิศถวายไว้เป็นข้าพระแก้ว
 อุบรูฐาก รักษา พระอารามโลกยจุพมณีสร์ ๕๐๐ คน
 แด้วทรงแต่งการฉลองพระอาราม มีกรมทรัพย์
 สดมโภชเดือนหนึ่ง ถวายไทยทานแก่พระสงฆ์เป็น
 เอนกนั้มีได้ พระเจ้าศรีไชยเชษฐาธิราช
 ถวายราชสมบัติ เป็นพระเจ้าแผ่นดิน พระองค์เอกใน
 เมืองเวียงจันทบุรี พระเจ้าศรีกัจจนวราธิราชพระ
 บรมอนุชาเป็นพระเจ้าแผ่นดินที่ ๒ พระเจ้าศรีวรวง
 ศ์ธิราช พระบรมอนุชาเป็นพระเจ้าแผ่นดินที่ ๓
 พระมหาภคิย ทรงตามพระองค์ ดำรงราชสมบัติใน

0170372564

TUBG

เมืองเวียงจันทบุรี ถ้าใช้หนังสือยังคงนามกรุงศรี
 สักคนหนุ่ ตามนามเมืองเดิมเป็นราชประเพณี
 โบราณ ภายหลังกษัตริย์พระเจ้าสุทโธทวงศ์ พระเจ้านคร
 เชียงใหม่มีอำนาจมากขึ้น เพราะพระม้าม้าออกหนุ่
 กาดังจึงแข็งแรงเมื่อมีโอกาสแล้ว พระเจ้าสุทโธทวงศ์
 มีพระราชดำริมาขอพระพุทธเจ้าสังกั กัดไปบูชาไว้
 ณเมืองเชียงใหม่ ๆ ยอมยกพระแก้วมรกตให้แก่เวียง
 จันทบุรี เป็นลทธิด้วยชาว เชียงใหม่ นับถือ พระพุทธ
 พุทธเจ้าสังกัมากกว่าพระแก้วมรกต ฝ่ายพระเจ้าแผ่นดิน
 เวียงจันทบุรีเกรงเชียงใหม่ จึงยกพระพุทธเจ้าสังกั
 ให้แก่พระเจ้าแผ่นดินเชียงใหม่ ๆ จึงเป็นทางพระ
 ราชไมตรีแก่เวียงจันทบุรีนั้นมา ประเทศเขตต์ดิน
 รongใคร ๆ ก็รักษาครอบครองเป็นมาดังมานาน
 ครองหน เวียงจันท ได้ สิบ กษัตริย์ มาหลายชั่ว
 กษัตริย์ ได้บูชาปฏิบัติพระแก้วมรกตและพระบาง
 มาทุก ๆ พระองค์ มีได้ จนแก่กรุงศรีอยุธยา บาง
 ครองก็เป็นไมตรีกัน บางคราวก็มีได้เป็นไมตรีกัน

เป็นกษัตริย์เอกราชอุดมด้วยกษัตริย์สองฝ่าย จนต้น
 รัชกาลกรุงศรีอยุธยาแตกเสียแก่พม่าซ้ำอีกในบั้น
 นพศก จุลศักราช ๑๑๒๙ ครองหนพระยาตาก (ดิน)
 ซึ่งได้เป็นพระยาอหิรปราการเจ้าเมืองกำแพงเพชร ขน
 แกกรุงศรีอยุธยา พระยาอหิรปราการ (ดิน) รวบ
 รวมไพร่พลสยาม ที่เหลือจากพม่าฆ่าบ้างเหลือจาก
 ความประสงค์ของพม่าบ้าง ประชุมพลพร้อมแล้ว
 กตั้งตัวเป็นพระมหากษัตริย์สืบวงศ์สยาม ยกเมือง
 ขนบุรีหัวเมืองชายทะเลขึ้นเป็นพระมหานครกรุงศรี-
 อยุธยาราชธานีประเทศบางกอก ครองหนพระเจ้า
 กรุงธนบุรีมีพระราชประสงค์จะได้ ขอบเขตคชฉนท
 เต็มมา อาณาจักรให้กว้าง ขวางแผ่ พระเกียรติยศให้
 ไพศาลยิ่งกว่าสมัยกรุงเก่า จึงมีศุภอักษร
 สั่งให้เจ้าพระยาหนครราชเตมาแต่งกรมการขึ้นไปตั้ง
 ยงเมืองเวียงจันทบุรี ใจความว่าหน่อพระบรม
 พุทธานุกร เด็ดจมาอุปบตยงมุษย โดกประดิษ
 ฐานในพระมหาเศวตฉัตรที่กรุงธนบุรีราชธานี เป็น

พระมหากษัตริราชธิราชทรงคุณธรรมอันมหาประเสริฐ
 ดำเดิสดำกษัตริย์ในสมพทวูป ในดักษณศกอักษร
 ว่ากษัตริย์ชะวามดาเยกัมพชากะเหริยงกมาชนมาออก
 ถวายดอกไม้เงินทองเป็นข้าขอบขัณฑเสมาอาณา
 จักรกรงดงยามทงต้นแล้ว ดาวเชียงใหม่จะญวนก็
 มาชน ยังแต่ดาวเวียงจันทน์หามาอ่อนน้อมไม่
 ให้พระเจ้าเมืองจันทบุรี แต่งดอกไม้ทองเงิน มรรณา
 การตงมาถวาย พระเจ้ากรุงธนบุรีตามราชประเพณี
 ครั้นพระเจ้าเวียงจันทน์ได้ทราบศุภอักษร ดงนั้นแล้ว
 จึงตอบกรมการเมืองนครราชสีมาว่า กรุงศรีรัตน
 คณหุตเวียงจันทบุรีตงมาหาดายชวกษัตริย์คดขายกรุง
 กว่าพนมบกหาได้ ไปอ่อนน้อมแก่ประเทศใดไม่ ด้วย
 ธรรมนิยมดาวเวียงจันทน์ไม่เคยเป็นข้าประเทศใดดัง
 ดาวเชียงใหม่ฉะนั้นไม่ขอพระเจ้ากรุงธนบุรีอย่าน้อย
 พระทัยเลย กรมการก็กตบถหมายังกรุงธนบุรีแจ้ง
 ขอราชการแก่เสนาบดีทุกประการ ครั้นนั้นพระเจ้า
 กรุงธนบุรีทรงทราบแล้วทรงพระพิโรธหนัก จึง

01/03/2564

TUJDC

คำว่าตั้งอักษรเดนาบคให้ยกพยหโยชาทพชนไปปรอบ
 ปรามเวียงจันท เมืองจตุรราช ๑๑๕๑ บกน เอกศก
 จึงตั้งเจ้าพระยามหากษัตริย์ศกเป็นแม่ทัพ
 ถ้ออาณาตีทอคุมกองทัพยกขึ้นไปตั้งการทำสงคราม
 กับเวียงจันทบุรี ครองนพระเจ้าพระยาสุรศรีเจ้าเมือง
 พระพิศน โดก ซึ่งเป็นน้องของตั้งเจ้าพระยามหา
 กษัตริย์ศกนเป็นแม่ทัพหน้า ยกไปรบกับดาวเวียง
 จันทเป็นด้ามารถ ต่อรบกันอยู่ถึง ๕ เดือนเศษจึง
 ได้เวียงจันทบุรีได้ ช้างม้า โคกระบือ สรรพศัตราวุธ
 วัตถุอันมณเฑียรี่สมรสปรากฏสุวรรณัญญาหาร
 แดกรอบครว้ดาวเป็นอันมาก แล้วท่านแม่ทัพได้อัญ
 เชิญพระแก้วมรกต แดะพระบางซึ่งสถิต อยู่ในเมือง
 เวียงจันทบุรี เชิญขนคานหามเด็กที่พลัดบมายับ
 ยงอยู่ เมืองสระบุรี แล้วบอกขอราชการศัคมีชัย
 ชนะได้ เชิญพระพุทธรูปมากร แก้วมรกตหนึ่งมา ๑
 องค์ พระพุทธรูปมากรย่นขอพระบางมา ๑ องค์

01/03/2564

TUDC

๑ ในที่อื่นเป็น เจ้าพระยาสุรดีพ สุรศรี กัม

พระเจ้ากรุงธนบุรีทรงทราบข่าวพระแก้ว ก็ทรงพระ
 ประสัทเดือนมโหรีทูลลาไปทูลขังนัก จึงดำรัส
 ให้ราชบุรุษอาราธนาสมเด็จพระสังฆราชและพระรา
 ชาคณะฐานานุกรมเปลี่ยนทงปวง ทิมกาดังและเรือ
 และพดพายให้ขึ้นไปพบกับพระแก้วมรกตและพระบาง
 ลงมากรุง เรือพระที่นั่งศรีรับพระแก้ว เรือพระที่นั่ง
 กราบรับพระบาง ต้องมาถึงบางซวนได้ปากเกร็ด
 จึงโปรดให้ตั้งเรือพระที่นั่งกงมยุษนกรับพระแก้วแ
 เรือไชยต่าง ๆ เรือตงกน ๓๖ คู้ เรือรูปสัตว์ ๓๐ คู้
 มีเรือเครื่องสูงเครื่องตกรกตของชะนะมะโหระทัก คน
 ครีประจําทุกถ่า ขึ้นไปรับพระแก้วมรกตพระบาง
 ขณะนั้นพระเจ้ากรุงธนบุรีเสด็จพระราชดำเนินเป็นกะ
 บวนชดमारค ทรงพระที่นั่งศรีสมรรคไชย มีเรือตง
 กนนำตามเสด็จขึ้นไปรับพระแก้วพระบางประทับอยู่
 ที่ปากเกร็ด เสด็จรับเชิญแห่ลงมาเป็นกะบวน
 พยุหยาตราความมาถึงกรุงธนบุรี รับเชิญพระ
 แก้วพระบางไว้ในเรือซึ่งปลูกไว้รับริมพระอุโบสถ

ด้จัดแจงภายในพระราชวัง ตั้งเครื่องสักการบูชา
 เป็นหมโหฬาราดิเรกด้วยทองเงินแก้ว บูชาพระไตร
 ยาธิคุณ แล้วโปรดเกล้าฯ ให้อาราธนาพระสังฆ
 ราชาคณะมาสดมภ์ค้ำบสามวัน ถวายบิณฑ
 บาตทาน พระสังฆทำภักตาทิศจเสร็จ แล้วก็ถวายไทย
 ทานตามสมควร แล้วโปรดให้มีการมหัศจรรย์
 มหรรศจรรย์ ถวายพระพุทธรูปสมโภช และเวดาราตรีจุด
 ดอกไม้เพลิงทุกคืนเป็นการสมโภช ๗ วัน พระเจ้า
 กรุงธนบุรีทรงพระราชดำริจะสร้างพระมหาปราสาท
 ถวายพระแก้วมรกตในภายในพระราชวัง แต่เมื่อเวลา
 ว่างราชการที่พศักร เป็นแต่ทรงกระการไว้ ได้ปรากฏ
 ครนต้นรัชชกาลกรุงธนแล้ว พระบาทสมเด็จพระ
 เสด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก เสด็จถึงถวัลยราช
 สัมบัติในรัตนราไชยศวรรษประดิษฐานพระบรมวงศ
 ค์ดำรงราชตระกูลโดยมุดปฐมพงษาธิราชณกรุงเทพ
 จดศักราช ๑๓๕๕ มีชาติ จัตวาศก ทรงสร้างพระ
 อารามหลวงภายในพระราชวัง ก่อพระอุโบสถเสร็จ

แล้ว จึงเชิญพระแก้วมรกตข้ามฟากมาประดิษฐาน
 ในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ทรงปฏิบัติ
 บูชาพระแก้วมรกต ถวายอาภรณ์เครื่องทรงประดับ
 ประดาในองค์พระแก้วมรกตจนทองคำและเนาวรัตน์
 อันทันค่าอย่างยิ่ง เครื่องตั้งการบูชาตั้งถวายถวญ
 ตั้งทปราณตทงต้น

เมื่อจุลศักราช ๑๑๕๕ มีชาด จิตวาศกเป็นบาท
 ในรัชชกาลที่ ๑ นั้น พระเจ้าเวียงจันทซึ่งเป็นประเทศ
 ราชชนแก่กรุงเทพฯ ในรัชชกาลปฐมนี้ พระเจ้า
 เวียงจันทลงมาถวายดอกไม้ทองเงินเครื่องราชบรรณา
 การ เมื่อจะกลับนั้นจึงได้กราบบังคมทูลพระกรุณา
 ขอพระราชทานพระพุทธรูปยืนคือพระบาง จะเชิญ
 ไปประดิษฐานไว้ณเวียงจันทบุรี ให้เป็นสิริมงคล
 ตามความนิยมของราษฎร ๆ นับถือพระบางยิ่งนัก
 มาแต่โบราณ พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว
 จึงดำรัสว่า พระบางมาอยู่กรุงเทพฯ ก็ไม่เห็นมี
 ผลประโยชน์ประจักษ์อะไร เมื่อชาวเวียงจันทเขา
 ใครกรทวงแหนคตตามอยู่ ก็ควรจะอนุญาตยอม

ให้ไปตามความประสงค์ เมื่อพระเจ้าเวียงจันท
ได้พระบรมราชานุญาต ฉะนั้นแล้วก็เชิญ พระบางชน
ไปอย่างเต็ม ประดิษฐานไว้ในพระวิหารภายใน
พระราชวังเจ้าเวียงจันท

ครั้นต้นรัชชกาลที่ ๑ แล้ว พระบาทสมเด็จพระ
พระเลิศหล้านภาลัย เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ
เป็นรัชชกาลที่ ๒ ก็ทรงปฏิบัติพระแก้วมรกตตั้งบารา
ประเพณีต่อมา

ครั้นต้นรัชชกาลที่ ๒ แล้ว พระบาทสมเด็จพระ
พระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ
เป็นรัชชกาลที่ ๓ ก็ทรงปฏิบัติพระแก้วมรกตตั้งบารา
ประเพณีต่อมา เมื่อจุลศักราช ๑๑๘๘ บจุอ อัฐศก
เป็นปีที่ ๓ ในรัชชกาลที่ ๓ นั้น เจ้าอนุวงศ์ครองเวียง
จันทกคตกบฏต่อกรุงเทพฯ พระบาทสมเด็จพระพุทธ
เจ้าอยู่หัว จึงโปรดเกล้าฯ ให้พระยาราชสุภาวดี
เป็นแม่ทัพขึ้นไปปราบเมืองเวียงจันทฯ รวบคาบเป็น
ปกติแล้ว พระยาราชสุภาวดีแม่ทัพจับเจ้าอนุ
บุตรเชิญพระบางลงมาถวาย แล้วโปรดให้ประ

ศิษฐานพระบางไว้ในอโบลัดจักรวรรดิราชวาศ
(ตามปดัม)

ครนต้นรัชกาลที่ ๓ แล้ว พระบาทสมเด็จพระ
พุทธเจ้าอยู่หัว พระจอมเกล้าฯ เสด็จเถลิง
ถวัลยราชสมบัติ เป็นรัชกาลที่ ๕ ก็ได้ทรงปฏิวัติ
พระแก้วมรกตสืบราชประเพณีต่อมา เมื่อจุลศักราช
๑๒๒๘ มีชวด อัฐศกเป็นปีที่ ๑๖ ในรัชกาลที่ ๕ นั้น
พระเจ้านครหลวงพระบางลงมาเผ่าถวายนอกไม้ทอง
เงินตามธรรมเนียม จึงกราบบังคมทูลพระกรุณา
ขอพระราชทานพระบางกลับคืนไปประเทศลาวอย่าง
เดิม ก็ทรงพระกรุณาโปรดอนุญาตพระราชทาน
ให้ตามประสงค์ของพวกลาวแล้ว พระเจ้านคร
หลวงพระบางก็เชิญพระบางขึ้นไปยังเมืองหลวงพระ
บาง ครนต้นรัชกาลที่ ๕ แล้ว พระบาทสมเด็จพระ
พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จเถลิงถวัลยราช
สมบัติ เป็นรัชกาลที่ ๕ ก็ทรงปฏิวัติบูชาพระแก้ว
มรกตสืบราชประเพณีต่อมา ด้วยเป็นพระปฏิมา
อรหันต์สำคัญ